

SOTAJUONI VAI SOTAPETOS? – OIKEUDELLISESTI SALLITUN JA KIELLETYN TOIMINNAN RAJANKÄYNTIÄ¹

Oikeustieteen lisensiaatti Kari T. Takamaa

”Sodankävijöillä ei vihollisen vahingoittamiskeinojen valintaan nähdä rajatonta oikeutta.”

Haagin vuoden 1907 Maasotaohjesäännön 22 artikla

1. JOHDANTO

Valtioiden välisissä aseellisissa selkkauksissa (l. sodissa) nousee aina esille kysymyksiä sallitun ja ei-sallitun toiminnan välisestä rajankäynnistä. Sotajuonen ja sotapetoksen välinen rajankäynti on ollut näistä perinteisimpiä kysymyksenasetteluja. Vaikka kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tutkimuksessa on välillä osa asiantuntijoista arvioinut tämän kysymyksen siirtyneen lähinnä akateemisen tutkimuksen piiriin, käytäntö on osoittanut tämän näkemyksen vääräksi. Viimeistään kansainvälisten kriisikohtaisten *ad-hoc* -rikostuomioistuinten sekä Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamisprosessien yhteydessä käydyt keskustelut sekä viimeaikaisissa aseellisissa selkkauksissa tapahtuneet ylilyönnit ovat osoittaneet, että keskustelu sotapetoksen ja sotajuonen välisestä erosta kuuluu edelleen vahvasti taistelulentän aktiiviseen toimintaympäristöön liittyvien tapahtumien oikeudellisen arvioinnin yhteyteen. Kysymystä pidetään myös eri maiden aseellisten joukkojen koulutuskeskuksissa tärkeänä ja myös Suomessa eri maanpuolustusalueilla toteutetuissa sodan oikeussääntöjen koulutustilaisuuksissa on usein ollut oma koulutusosionsa (yleensä ns. koulutusrasti) sotajuonen ja sotapetoksen välisestä rajankäynnistä. Näiden seikkojen johdosta pyritään tässä kirjoituksessa tarkastelemaan mainittujen käsitteiden alle kuuluvien tekojen asemaa ja sisältöä tällä hetkellä voimassa olevan aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden näkökulmasta.

2. SOTAJUONIA JA SOTAPETOSTA KOSKEVA VOIMASSAOLEVA KESKEISIN OIKEUSNORMISTO

Aseellisessa toiminnassa vihollisen erehdyttäminen (*harhauttaminen, deception*) eri tavoin ei sinänsä ole kiellettyä vaan pikemminkin osoitus hyvästä suunnittelusta ja operaatiotaidosta. Edellytyksenä kuitenkin on, että tämä tapahtuu yhteisesti sovittujen pelisääntöjen, kansainvälisissä aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen oikeuden (eli kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tai kuten aiemmin sanottiin, sodan oikeussääntöjen) puitteissa. Jos toiminta ylittää näiden oikeussääntöjen asettamat rajat tai sisältää niiden kieltämää toimintaa, liu'utaan nopeasti toimiin, jotka katsotaan sodan oikeussääntöjen loukkauksiksi ja täten myös eri tasoiksi sotarikoksiksi. Taisteleva vastapuoli voidaan saada eri tavoin erehtymään sotilaallisissa tilannearvioissaan sekä niiden perusteella määräämissään toimenpiteissä. Tällainen vihollisen omaan väärään tilannearvointiin tähtäävä harhautustoiminta, jolla pyritään saavuttamaan edullisempi asema omille joukoille tietyissä tilanteissa, on ollut aina olennainen osa normaalia sotilaallista toimintaa. Tavoiteltaessa sotilaallista hyötyä (esim. vastustajan joukkojen tuhoamista) ei vastapuolta kuitenkaan saa erehdyttää käyttämällä apuna jotain aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen oikeuden suojaamaa, rajoittamaa tai kieltämää asiaa, tunnusta tai toimintatapaa, minkä seurauksena vastapuoli luottaen siihen, että kyseessä on kansainvälinen valtiosopimuksin ja perinteisen tapaoikeuden, eli sodan oikeussääntöjen mukainen toiminta, menettelee näiden määräysten mukaisesti, jolloin väärinkäyttäjän joukot käyttävät tilannetta hyväkseen ja surmaavat tai haavoittavat vastapuolen sotilaita tahi ottavat nämä sotavangeiksi. Tällöin ollaan syyllistytty petolliseen toimintaan, jota pidetään vakavana sotarikoksena. Näissä toiminnoissa kulkee sotajuonien ja sotapetosten välinen raja. Sotajuonet ovat sallittuja toimia ja sotapetos yleensä täyttää (vakavan) sotarikoksen tunnusmerkistön.

* * *

Kansainvälisoikeudellisesti sotapetosta ja sotajuonია koskevat keskeiset periaatteet ja oikeussäännöt perustuvat valtiosopimusten määräyksiin. Keskeisimmät näistä oikeussäännöistä ovat: 1) Haagin vuoden 1907 IV yleissopimuksen² liitteenä olevan Haagin maasotaohjesäännön 23 ja 24 artiklat^{3 4}; sekä 2) Geneven vuoden 1949 sodan uhrien aseman lievittämiseksi laadittujen yleissopimusten vuonna 1977 laaditun I lisäpöytäkirjan⁵ 37-39 artiklat⁶. Näiden artikloiden perustella voidaan hahmotella sotapetokseksi katsottavien tekojen rakenne lähemmin.

Sotapetoksen (perfidy) osalta lähtökohtana on, että vastakkaisen osapuolen tappaminen, haavoittaminen tai vangitseminen *petollisin keinoin* on kielletty. Petollisiksi keinoiksi katsotaan kaikki sellaiset vastapuolen luottamusta herättävät teot, jotka saavat vastapuolen joukot (tai jopa yksittäiset sotilaat) uskomaan, että käsillä olevassa tilanteessa heihin sovelletaan tai että nämä joukot ovat velvolliset soveltamaan aseellisissa selkkauksissa noudatettavia kansainvälisen oikeuden sääntöjä, kun näiden tekojen tosiasiallisena tarkoituksena pettää tämä luottamus.

Sotapetokseksi katsottavan *teon rakenne* voidaan jakaa kolmeen pääainesosaan: a) olemassa olevaan *oikeusnormiin*⁷; b) vastapuolelle syntyvään *oletettavaan* siitä, että tapahtuvassa toiminnassa on kyse jostakin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisesta oikeudellisesta toiminnasta⁸; sekä c) tämän *luottamuksen hyväksikäyttöön* siten, että rikotaan olemassa olevaa oikeudellista velvoitetta. Lisäksi toimintaan liittyy rakenneosina pääsääntöisesti myös d) luottamuksen *väärinkäyttäjän tietoisuus*⁹ oikeudenvastaisten keinojen käytöstä sekä pääsääntöisesti myös e) *seuraamus*, eli vastapuolen sotilaiden surmaaminen, haavoittaminen tai ottaminen vangeiksi. Kaikki nämä kohdat (a)–e)) *yhdessä* muodostavat rangaistavan sotapetosteon.

Erotuksena sallitun sotajuonen teon rakenteeseen on, että sotajuonessa sen toteuttajan tarkoituksena (*intentio*) on pyrkiä laillisin keinoin saattamaan vastapuoli sotilaallisesti epäedulliseen asemaan tai tilanteeseen, josta teon toteuttaja voi sotilaallisesti hyötyä. Laillisilla keinoilla tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, että teko ei ole voimassa olevan kansainvälisen oikeuden vastainen eikä missään tapauksessa sisälly sotapetoksiksi katsottaviin tekoihin. Nämä Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjassa tehdyt rajanvedot merkitsevät käytännössä sotapetoksen ja sotajuonen välisen rajaviivan selkeytymistä.¹⁰

Malliesimerkkejä sotapetokseksi katsottavasta toiminnasta ovat esimerkiksi: 1) valeantautuminen, jonka tarkoituksena on houkutella vihollinen ansaan; sekä 2) kansainvälisten suojelumerkkien¹¹ ja symbolien väärinkäyttö *tarkoituksena* vahingoittaa, vangita tai tappaa vihollisen joukkoja. Valeantautuminen voidaan esimerkiksi tehdä viestittämällä valkoisen lipun avulla neuvotteluhaluutta tai antautumistarkoitusta ja tällä tavoin houkutella vastapuolen sotilaita tilanteeseen, jossa on tarkoituksena ottaa nämä vastapuolen sotilaat vangeiksi tahi vahingoittaa tai surmata heitä.¹² Tässä teossa yhdistyy niin valeantautuminen kuin myös suojamerkin (valkoinen lippu) väärinkäyttö. Muuta kansainvälisten suojamerkkien väärinkäyttöä on esimerkiksi Kansainvälisen Punaisen Ristin suojamerkkien¹³ tai ajoneuvojen käyttö¹⁴ sotilaiden, sotilasmateriaalin kuljettamisessa tai esim. sissiopeeraatioiden toteuttamisvälineinä. Muita väärinkäytettäviä tunnuksia voivat

esimerkiksi olla myös Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) tunnukset sekä vaarallisia voimia sisältävien laitosten ja kulttuuriomaisuuden suojausmerkkien väärinkäyttö. Näitä toimia pidetään *vakavina sotarikoksina*.¹⁵

Muita sotapetoksen tunnuksen täyttäviä toimintoja ovat esimerkiksi 3) sairaudesta tai haavoittumisesta johtuvan taistelukyvyttömyyden (*hors de combat*) teeskentely tai 4) tekeytyminen siviilihenkilöksi, jolla ei ole taistelijan asemaa, *tarkoituksena* surmata apuun tulevat vastapuolen sotilaat (tai haavoittaa näitä tahi ottaa heidät sotavangiksi) tai tätä tarkoitusta varten hakeutuminen siviiliasussa näiden lähelle.¹⁶ Oikeudellisesti tätä voidaan luonnehtia taisteluihin osallistumattoman tai taistelusta luopuneen henkilön tai siviilin aseman perusteettomaksi vaatimiseksi, mikä voi tapahtua teeskennellyn a) haavoittumisen, b) loukkaantumisen, c) merihädän, d) sairauden, e) valheellisen antautumisen tai f) taistelusta luopumisen avulla kun tämän tarkoituksena vahingoittaa vastapuolen joukkoja.¹⁷

Esimerkkinä tällaisesta petollisesta toiminnasta voi mainita Srebrenican tapahtumat, joissa Bosnian serbisotilaat käyttäen hyväkseen varastettuja YK:n rauhanturvaajien vaatteita ja ajoneuvoja kuuluttivat kaiuttimilla vetäytymässä oleville muslimisotilaille olevansa YK:n joukkoja, jotka olivat paikalla varmistamassa, että antautuvat ja aseensa luovuttavat muslimisotilaat saisivat asiallisen kohtelun eikä heitä vahingoitettaisi. Tähän luottaneet tuhannet antautuneet muslimisotilaat eivät kuitenkaan saaneet sotavangin tai vangin asemaa vaan heidät teloitettiin. (Tapahtuma on osa useampaa kansainvälisen Jugoslavian sotarikostuomioistuimen (ICTY) käsiteltävänä olevaa sotarikossyytettä)¹⁸.

Erotuksena sotapetoksesta kaikki sellainen toiminta, joka ei ole sodan oikeussääntöjen ja muiden kansainvälisen oikeuden normien vastaista, on periaatteessa sallittua. Sallittuihin toimintoihin kuuluvat myös nk. *sotajuonet* (*ruses of war, stratagem*). Älyn ja nokkeluuden käyttäminen sotilasoperaatioiden suorittamisesta on aina ollut sallittua ja kuuluu sodankäynnin taitoon (*art of warfare*). Vihollista voi harhauttaa esim. harhautusrakennelmin, sotajuonin ja muiden toimenpiteiden avulla, joiden tarkoituksena on esim. 1) johtaa tätä harhaan, 2) pelottaa ryhtymästä toimiin tai 3) houkutella hyökkäämään varomattomasti. Hyödynnettävissä oleviin keinoihin kuuluvat esimerkiksi: naamiointi, harhaanjohtava valaistus, valelaivat¹⁹ ja muut valerakennelmat, valehyökkäykset²⁰, pseudojoukot, väijytykset, vetäytymiset, väärän tiedustelutiedon syöttäminen vastapuolelle, sähköinen harhautus, tiedustelu ja vakoilu, vihollisen salakoodien, tunnussanojen ja merkkinäköjen hyödyntäminen, jne.²¹ Sotahistoria tuntee tästä tuhansittain esimerkkejä²², joista osaa on myös käsitelty kansainvälisoikeudellisissa tutkimuksissa sekä johtavissa oppikirjoissa.²³

Esimerkkinä onnistuneesta sallitusta sotajuonesta voi mainita ensimmäisen Irakin kriisin 1991 yhteydessä liittouman suorittama laajamittainen maihinnousuvalmisteluja simuloiva laivasto-operaatio, jolla harhautettiin Irakin armeija uskomaan liittouman varsinaisen päähyökkäyksen tulevan maihinnousuna mereltä, kun päähyökkäys toteutettiin koukkaamalla maitse autiomaan kautta sekä laskemalla myös erityisjoukkoja Irakin joukkojen selustaan.²⁴

Vanhemmista tapahtumista voidaan mainita esim. jäljessä käsiteltävään Skorzeny tapaukseen liittyvä toiminta, jossa Skorzenyn johtama 28-henkinen erityisjoukko toimi amerikkalaisten joukkojen keskuudessa ja selustassa katkaisten mm. viestiliikennelinjat, poistaen tienviitat sekä lähettäen amerikkalaisen tankkiryhmän väärään suuntaan. Kun ryhmän toiminta paljastui neljän siihen kuuluneen henkilön jäätyä sotavangeiksi ja kerrottua tehtävänsä mielikuva, toiminnasta paisui amerikkalaisjoukkojen sisäisessä radiotiedotuksessa useiden tuhansien saksalaisten toiminnaksi omien joukkojen selustassa, mikä aiheutti paniikkia sekä myös ylivarautumista tähän uhkaan. Harhautustoiminta vaikutti näin myös psykologisena tekijänä vastapuolen joukkojen toimintaan.

Vastaavasti yleisesti katsotaan, että Rommelin johtamien Pohjois-Afrikan panssarijoukkojen lyöminen ei olisi onnistunut ilman harhautustoimia, joihin sisältyi tankkeja, kuljetusvälineitä ja vesijohtoja simuloivia valerakennelmia yms., joiden avulla saksalaiset harhautettiin odottamaan hyökkäystä eteläsuunnasta, kun varsinainen hyökkäys tapahtuikin pohjoisesta ja odotettua huomattavasti aiemmin.²⁵ Vastaavasti Normandian maihinnousun valmisteluihin liittyivät laajat harhautusoperaatiot. Näiden tapahtumien välissä suoritettiin myös Sardinian maihinnousuun liittynyt sittemmin tehokkaaksi osoittautunut harhautusoperaatio, nk. operaatio ”Lihahakkelus”, jossa merijalkaväen upseerin asussa oleva ruumis, pseudohenkilö majuri Martin, laskettiin Espanjalaisen Huevan kaupungin rannikolle ajelehtimaan varustettuna harhautustarkoituksessa laadituin väärin asiakirjoin, joissa kerrottiin liittoutuneiden maihinnousun suuntautuvan Välimerellä kahteen eri kohteeseen ja että asiakirjoissa esiintyvä Sardinia olisi vain harhautuskohde. Asiakirjoista otetut kopiot päätyivät espanjalaisilta sotilailta Saksan tiedustelupalvelun kautta Saksan ylimmälle sodanjohdolle, joka mm. keskitti joukkojaan Välimerellä asiakirjoissa esitetyille painopistesuunnille vähentäen samalla Sardiniaan sijoitettuja joukkoja ja välineistöä.²⁶

* * *

Tietyn toiminnan kielto tai rajoitus voi seurata myös muista kuin puhtaasti humanitaarisoikeudellisista valtiosopimuksista. Esimerkiksi humanitaarisen oikeuden ohella myös asevalvonnan alaan luettavissa oleva vuoden 1980

yleissopimus tiettyjen konventionaalisten aseiden kieltämisestä tai rajoittamisesta^{27 28} on valtiosopimuksena *puitesopimus*, jonka pöytäkirjoilla voidaan kieltää ja/tai rajoittaa tietyn aseistuksen käyttöä. Tämän valtiosopimuksen toinen, nyt vuonna 1996 uudistettu II pöytäkirja käsittelee miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä. Tämän uudistetun II pöytäkirjan 3 artiklan mukaan miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden umpimähkäinen käyttö on kielletty ja tällaiseksi umpimähkäiseksi käytöksi katsotaan mm. näiden aseiden sijoittaminen muualle kuin sotilaskohteeseen tai niiden suuntaaminen muuhun kuin sotilaskohteeseen. Saman pöytäkirjan 7 artikla kieltää kaikissa olosuhteissa ansojen ja taisteluvälineiden käytön, jotka on jotenkin kiinnitetty tai yhdistetty: a) kansainvälisesti tunnustettuihin suojatunnuksiin tai -merkkeihin; b) sairaisiin, kuolleisiin tai haavoittuneisiin; c) hautoihin, hautausmaihin, jne.; d) lääkintälaitoksiin, -laitteisiin, -tarpeisiin tai lääkintäkuljetuksiin; e) lasten leluihin ja kannettaviin esineisiin tai tuotteisiin, jotka on tarkoitettu lasten ruokkimiseen, terveydenhoitoon, hygieniaan, vaatetukseen tai kasvatukseen; f) ruokaan tai juomaan; g) keittiövälineisiin tai -laitteisiin, paitsi sotilaallisissa tiloissa, h) luonteeltaan selvästi uskonnollisiin esineisiin; i) historiallisiin muistomerkkeihin, taideteoksiin tai kulttuuri-paikkoihin, jotka edustavat kansojen kulttuuriperintöä tai henkistä perintöä tai j) eläimiin tai niiden ruhoihin. Lisäksi on kiellettyä käyttää ansoja tai taisteluvälineitä, jotka näyttävät vaarattomilta kannettavilta esineiltä ja jotka on erityisesti suunniteltu räjähtävää materiaalia sisältäviksi. Näitä ansoja ja muita taisteluvälineitä ei saa käyttää kaupungeissa, kylissä tai vastaavissa siviiliasutustajamissa, joilla ei käydä asevoimien välistä taistelua tai se ei välittömästi uhkaa, paitsi, milloin tällaiset aseet on sijoitettu sotilaskohteisiin tai niiden välittömään läheisyyteen tai jos on ryhdytty erityisiin toimiin siviiliväestön suojelemiseksi niiden vaikutuksilta. Vaikka tämä pöytäkirja ei muutakaan sotajuonia ja sotapetoksia keskeisiä muiden yleissopimusten sisältämiä määräyksiä, ne *auttavat tulevaisuudessa kansainvälisiä sotarikostuomioistuimia sotapetoksen käsitteen tulkinnassa*. Tällä hetkellä tämä uudistettu konventionaalisten aseiden puitesopimuksen II pöytäkirja ei ole vielä kovin laajalti valtioiden ratifioima.

3. SOTAPETOSTEN RANGAISTAVUUS JA SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ

Sotarikokset ovat kansainvälisoikeudellisesti lukuisten valtiosopimusten kieltämiä tekoja. Valtioilla on näihin yleissopimukseen liittyessään velvollisuus tehdä tunnetuksi nämä määräykset kuin myös säätää ne kansallisissa rikoslaeissaan rangaistaviksi teoiksi (*täytäntöönpanovelvollisuus*). Tämä menettely mahdollistaa sen, että useat sotarikokset voidaan tuomita niin

kansainvälisissä rikostuomioistuimissa kuin myös yksittäisten valtioiden kansallisissa tuomioistuimissa.

Esimerkiksi Suomen rikoslain 11 luku sisältää tällaiset sotarikokset nimikkeellä *sodankäyntirikokset*. Keskeisin sen pykälistä on 1 pykälä, joka sisältää sodankäyntirikoksen perusmuodon. Sen mukaan sodankäyntirikoksen muodostaa 1) kielletyn *sodankäyntitavan* tai taisteluvälineen käyttö; 2) haavoittuneita suojaavan kansainvälisen *merkin tai tunnuksen väärinkäyttö*; tai 3) muu Suomea velvoittavan a) kansainvälisen valtiosopimuksen määräyksien tai b) yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden mukaisten *sodankäynnin lakien ja tapojen rikkominen*.²⁹ Rangaistuseuramuksena tällaisesta teosta on tuomittava vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 6 vuotta, teon yrityksen ollessa rangaistavaa. Lähipykälät sisältävät törkeän ja lievän sodankäyntirikoksen tunnusmerkit.³⁰

Esimerkiksi sotapetos olisi Suomen rikoslain 11 luvun 1 pykälän nojalla selkeä *sodankäyntirikos*, joka tehtäessä esim. erityisen julmalla ja raa'alla tavalla voisi täyttää myös *törkeän sodankäyntirikoksen* tunnusmerkit.

* * *

Velvoitteen säätää sotapetosteko rangaistavaksi myös valtion sisäisessä oikeusjärjestyksessä (esim. Suomen rikolaissa) ohella valtiot ovat oikeutettuja ja velvoitettuja saattamaan sotapetokseen syylliseksi epäiltyjen henkilöiden teot tuomioistuimien arvioitaviksi, koska nämä katsotaan vakaviksi kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisiksi loukkauksiksi (*grave breaches*).³¹

Lisäksi kansainvälisten *ad hoc* -rikostuomioistuinten sekä kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön luettelemat näiden tuomioistuinten tuomiovaltaan kuuluvien rikollisten tekojen määrittelyt, jotka sisältyvät näiden tuomioistuinten perussääntöihin, kriminalisoivat ja kvalifioivat näihin järjestelmiin liittyneiden valtioiden sisäisen oikeusjärjestyksen rikoksiksi määriteltyjen tekojen sisältöä.

Tieteisopissa on vakiintunut näkemys siitä, että sotilaallinen välttämättömyys (*military necessity*) ei milloinkaan oikeuta sotapetoksen tekemistä. Tämä näkemys myös voidaan perustaa Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjaan, jota valmisteltaessa tehtiin jokaisen oikeussäännön osalta harkinta ja punninta sotilaallisen välttämättömyyden vaateiden ja oikeudellisten säätelytarpeiden välillä. Punninnan tulokset on sisällytetty lisäpöytäkirjan artikloihin siten, että sotilaallisen välttämättömyyden argumentille ei jää enää tilaa näiden artiklojen ulkopuolisena oikeuttamis- tai oikeudenvastaisuutta poistavana lisäperusteena.

* * *

Mitkä teot ovat sitten Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan mukaisia sellaisia sotapetokseksi katsottavia törkeitä rikoksia, jotka kukin yleissopimuksen osapuolena oleva valtio on velvollinen estämään sekä näiden tekojen mahdollisesti tapahtuttua tutkimaan ja saattamaan tällaisista teoista epäillyt henkilöt syytteeseen asiassa toimivaltaisessa kansallisessa tai kansainvälisessä tuomioistuimessa? Rajoitun tarkastelemaan asiaa tässä yhteydessä vain tunnusmerkkien väärinkäytön kannalta. Mainitun Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 85 artiklassa, joka käsittelee I lisäpöytäkirjan sisältämien velvoitteiden rikkomisen estämistä, todetaan mm., että

1. Rikkomusten ja törkeiden rikosten estämistä koskevia yleissopimusten määräyksiä sovelletaan tämän osaston määräyksillä täydennettynä myös rikkomuksiin ja törkeisiin rikoksiin tätä pöytäkirjaa vastaan.

* * *

3. Tämän pöytäkirjan 11 artiklassa määriteltyjen törkeiden rikosten lisäksi seuraavat teot on katsottava *törkeiksi rikoksiksi* tätä pöytäkirjaa vastaan, milloin ne ovat tahallisia, tämän pöytäkirjan asianomaisten määräysten vastaisia ja ovat tuottaneet kuoleman tai vakavan vamman ruumiille tai terveydelle:

* * *

- f) Punaisen Ristin, Punaisen Puolikuun tai Punaisen Leijonan ja Auringon tunnusmerkin tai muun yleissopimuksissa tai tässä pöytäkirjassa tunnustetun suojelevan merkin petollinen 37 artiklan vastainen käyttö.

* * *

5. Vaikuttamatta yleissopimusten ja tämän pöytäkirjan soveltamiseen, näissä asiakirjoissa tarkoitetut törkeät rikokset katsotaan sotarikoksiksi.

Sinänsä selkeän artiklan toteamus suojelevien merkkien väärinkäytöstä vaatii avautuakseen eri suojamerkkejä koskevien artikloiden ja lisäpöytäkirjan liitteiden tarkastelua. Kyseistä artiklaa on ensin luettava saman lisäpöytäkirjan tunnistamista käsittelevän 18 artiklan³² yhteydessä sekä sitten tulkittava muiden artikloiden avulla. Kiellettyjen tunnusmerkkien luettelo voidaankin muodostaa esim. lisäpöytäkirjan 85, 18, 37 sekä 38 artiklojen kautta.³³ Tällöin 85 artiklan mukaiset tunnusmerkit (suluissa kutakin tunnusmerkkiä koskevat keskeisimmät Geneven vuoden 1949 yleissopimusten sekä I lisäpöytäkirjojen artiklat), joiden väärinkäyttö edellä selostetuissa tarkoituksissa voi muodostaa sotapetosteon, ovat mm.:

- a) Punainen Risti ja Punainen Puolikuu (I Geneven vuoden 1949 yleissopimuksen 38 artikla sekä I lisäpöytäkirjan, I liitteen 3 artikla)³⁴;
- b) lääkintä- ja turvallisuusvyöhykkeiden merkinnät tällaisten vyöhykkeiden ympärysrajoilla ja rakennuksissa (valkoisella pohjalla olevat vinopunanauhat) (IV Geneven vuoden 1949 yleissopimuksen I liitteen 6 artikla);
- c) väestönsuojelun kansainvälinen tunnus (tasasivuinen sininen kolmio oranssilla pohjalla) (I lisäpöytäkirjan 66 artiklan, kappale 4 sekä I lisäpöytäkirjan I liitteen 15 artikla);
- d) vaarallisia voimia sisältävien laitosten ja rakennelmien tunnus (kolme valkoisella pohjalla samalle linjalle asetettua samankokoista kirkkaan oranssinväristä ympyrää) (I lisäpöytäkirjan 56 artiklan 7 kappale sekä tämän lisäpöytäkirjan I liitteen artikla 16);
- e) puolustamattomien paikkakuntien tunnusmerkit, joista selkkauksen osapuolet ovat sopineet (I lisäpöytäkirjan 59 artiklan kappale 6); sekä
- f) demilitarisoitujen alueiden tunnusmerkit, joista selkkauksen osapuolet ovat sopineet (I lisäpöytäkirjan 60 artiklan kappale 5).
- Edelleen tähän ryhmään on luettava myös I lisäpöytäkirjan 18 artiklan, 5 kappaleen mukaiset tunnistusmerkit, kuten:
- g) lääkintä- ja hengellisen henkilöstön sekä lääkintäyksiköiden ja -kulkuneuvojen tunnistusmerkit (I lisäpöytäkirjan 18 artiklan kappale 5);
- h) lääkintäilma-aluksen tunnusmerkkinä toimiva sininen vilkkuvalo (I lisäpöytäkirjan I liitteen artikla 6)³⁵;
- i) lääkintäajoneuvon tunnistukseensa käyttämä ja ITU:n vahvistama radiosignaali (I lisäpöytäkirjan I liitteen 7 artikla)³⁶;
- j) lääkintäilma-alusten yksinomaiseen käyttöön tunnistamistarkeitä varten varattu SSR-laji ja -koodi sekä selkkauksen osapuolten sopimat vastaavat lääkintäajoneuvojen ja -alusten tunnistamiseen tarkoitetut tunnistukset (I lisäpöytäkirjan I liitteen 8 artikla).
- Lisäksi sotapetosta koskeva I lisäpöytäkirjan 37 artiklan määrittää näihin ryhmiin kuuluviksi myös:
- k) Yhdistyneiden Kansakuntien, l) puolueettoman tai m) muutoin selkkauksen ulkopuolisen valtion merkin, tunnuksen tai virkappuvun.

Tunnusmerkin asemaa arvioitaessa on lisäksi muistettava myös 38 artiklan 1 kappaleen kansainvälisissä tunnusmerkeissä mainittu viittaus, jonka mukaan kiellettyä on myös:

muissa yleissopimuksissa tai Geneven sopimusten I pöytäkirjassa tarkoitetun tunnuksen, merkin tai merkinannon asiaankuulumaton käyttö sekä muiden kansainvälisesti tunnustettujen, aseellisissa selkkauksissa käytettävien suojelevien tunnusten, merkkien tai merkinantojen mukaan lukien aselepoa tarkoittavan lipun tai kulttuuriomaisuutta suojelevan tunnuksen väärinkäyttö.

Tämän yleisviittaussäännöksen nojalla edellä olevaan tunnusmerkkiluetteloon on myös sisällytettävä mm. seuraavat tunnukset:

- n) aselepoa (tai neuvottelua) tarkoittava valkoinen lippu (Haagin vuoden 1907 maasotaohjesäännön tunnusmerkkejä koskevan 23 artiklan (f)-kohta sekä sotapetosta koskevan 37 artiklan 1 kappale);
- o) kulttuuriomaisuutta suojelevan tunnuksen väärinkäyttö (Haagin kulttuuriomaisuuden suojelua koskevan yleissopimuksen³⁷ V luvun 16 ja 17 artiklat); sekä
- p) muut kansainvälisesti tunnustetut tunnukset, tunnusmerkit tai merkinannot³⁸.

Arvioitaessa sotapetosteon osana tapahtunutta mahdollista tunnuksen, tunnusmerkin tai merkinannon väärinkäyttöä, sisältyvät tähän arviointiin ainakin kaikki edellä lyhyesti selostetut tunnukset, tunnusmerkit ja merkinannot.

4. SOTAPETOS MERI- JA ILMASODANKÄYNNISSÄ

Historiallisista syistä on olemassa joitakin erityisaselajeja koskevia poikkeuksia sotapetoksen tunnusmerkistöstä. Nämä koskevat merisodankäyntiä ja ilmasodankäyntiä. Tällaiset poikkeukset yleissäännön sisältämästä perussäännöstä edellyttävät aina nimenomaisen niitä koskevan oikeussäännön olemassaoloa.³⁹ Esimerkiksi kansainvälisen merisodankäyntiä koskevan tapaoikeuden mukaan taistelulaiva saa käyttää väärää väritystä sekä naamioitua myös muiden keinojen avulla⁴⁰, jotta vihollinen katsoisi laivan olevan puolueettoman valtion laiva tai siviilialus.⁴¹ Tällöinkin sen on kuitenkin ennen aseellisen toiminnan aloittamista sen on käytettävä oikean kotivaltionsa lippua. Tämä poikkeus on todettu myös muutoin vastapuolen sotavoimien tunnusten ja asepuikujen yms. käytön kieltävässä Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjan 39 artiklassa.⁴²

Esimerkkinä tietoisuudessa on usein käytetty tapausta I maailmansodan ajalta vuodelta 1914, jossa saksalainen hävittäjä Emden laskee hämähästaroituksessa savuverhon, jonka turvin sekä samalla nostaa lippusalkoon Japanin [tai Britannian lipun], Emden onnistui ajamaan Penangin satamaan. Täällä Emden vaihtoi lippunsa Saksan lippuun ja onnistui torpedoimaan siellä ankkuroituneena olleen venäläisen risteilijä Zhemtshugin.⁴³

Toinen vähemmän kommentaarikirjallisuudessa esiintyvä tapaus on toisen maailmansodan ajalta saksalaisen Kormora-laivan menettely australialaisen hävittäjän HMS Sydneyn pysäyttäessä sen 19.11.1941. Kormoran toinen vahingoittunut moottori savusi myös voimakkaasti. Tällöin Kormora ilmoitti olevansa Hollannissa rekisteröity alus Straat Malakka. Kun HMS Sydneystä pyydettiin Kormoraa ilmoittamaan Straat Malakkan salainen kutsumerkki, Kormora luopui hämähäksestä nostaa laivan lippusalkoon Saksan lipun ja aloittaen välittömästi tulituksen onnistuen seuranneen taistelun aikana myös laukaisemaan kaksi torpedoa kohti HMS Sydneytä. Lähes tunnin kestäneen laukaustenvaihdon jälkeen molemmat laivat olivat vaurioituneet ja HMS Sydney ajautui ohjauksenviivittömänä palaen. (Myös Kormoran miehistö joutui hylkäämään aluksensa noin viiden tunnin kuluttua ja päättyi upottamaan sen räjähtein).⁴⁴

Sen sijaan *ilmasodankäynnissä* sekä *maasodankäynnissä* tällainen toiminta on kuitenkin kiellettyä.⁴⁵ Vastapuolen lipun tai sotilaallisten tunnusten, arvomerkkien tai virkapuvun käyttö on kielletty a) hyökkäyksessä tai sotilaallisten toimenpiteiden b) peittämiseksi, c) edistämiseksi, d) suojaamiseksi tai e) estämiseksi. Lisäksi on luonnollisesti myös kiellettyä käyttää puolueettoman tai muutoin selkkauksen ulkopuolisen valtion lippua tai sotilaallisia tunnuksia, arvomerkkejä tai virkapukua samoissa tarkoituksissa. *Ilmasodankäynnin* osalta San Remon merisodankäyntiä käsittelevässä käsikirjassa on kuitenkin katsottu, että kaikkina aikoina on voimassa mm. kielto käyttää harhauttamistarkoituksessa naamiointia neutraaleiden valtioiden ilma- aluksiksi tai yleensä siviili-ilma-aluksiksi. *Merisodankäynnissä* säännöt ovat erilaiset. Mainitun San Remon käsikirjan kommentaariosassa todetaan esimerkiksi, että merisodankäynnissä liikuttaessa aavalla merellä säännönmukaisesti turvaututaan erilaisiin harhautustoimenpiteisiin ja mainitaan lisäksi myös esimerkiksi nimenomaisesti merisodankäynnille sallituista sille tyypillisistä harhautusmenetelmistä kaikkien aluksesta lähtevien elektronisten signaalien eliminointi.⁴⁶ Edelleen tässä käsikirjassa kielletään merisodankäynnissä myös 1) a) naamioimasta sota-aluksia tai niihin liittyviä aluksia niiden hyökätessä tai 1) b) niiden suorittaessa merisota-operaatiota käyttämästä väärää lippua. Lisäksi 2) kaikkina aikoina merisota-aluksia ei saa tarkoituksella pyrkiä naamioimaan a) sairaalalaivoiksi, pieniksi rannikkopelastusaluksiksi tai

lääkintäkuljetuksiksi; b) humanitaarisissa tehtävissä oleviksi aluksiksi; c) siviilimatkustajia kuljettaviksi matkustaja-aluksiksi; d) Yhdistyneiden Kansakuntien lipun suojelemiksi aluksiksi⁴⁷; e) osapuolten väliseen aikaisempaan sopimukseen perustuvaksi alukseksi, jolle on taattu turvallinen kulkuoikeus (mukaan lukien kartellialukset); f) aluksiksi, jotka ovat tunnistettavissa Punaisen Ristin tai Punaisen Puolikuun tunnuksista; tai g) aluksiksi, jotka kuljettavat erityissuojelun alaisina kulttuuriomaisuutta.⁴⁸

Luonnollisesti myös merisodankäynnissä on kielletty käyttämästä väärin hätäsignaaleita tai aluksen identifiointisignaaleita.

Merisodankäynnissä erityisen ongelmalliseksi on katsottava maailmansodissa käytetyt ns. aseistetut siviililaivat (nk. *Q-boats*), joiden tarkoituksena on houkutella vihollislaivat lähelle suorittamaan siviilikauppa-alusten tai neutraalien valtojen kauppa-alusten tarkastuksia, jolloin niiden kimppuun hyökätään yllätysmomenttia hyödyntäen rakennelmiin piilotetulla raskaalla aseistuksella.⁴⁹

* * *

Tämä merisodankäynnin vanhan tavan käyttää väärää lippua säilyttämisen tarpeellisuus voidaan kyseenalaistaa monilla eri perusteilla. Keskeisin näistä perusteista on suojaan oikeutettujen tahojen vaarantaminen sekä erotteluperiaatteen merkityksen murentuminen.

Ilmasodankäynnin osalta on katsottu, että olisi sallittua teeskennellä kooneen vahingoittumista tarkoituksena saada vihollinen keskeyttämään hyökkäyksensä, mutta nykyisenä korkean sotateknologian aikana tämä sääntö on todennäköisesti menettänyt merkityksensä lähes täysin aseiden tuhovoi-man suurennuttua ja -teknologian kehityttyä. Sen sijaan väärin tunnusten käyttäminen ilmasodankäynnissä on jo pitkään, toisin kuin merisodassa, katsottu kielletyksi, sotapetoksen täyttäväksi toiminnaksi, jos tästä aiheutuu vastapuolen sotilaiden kuolemia tai haavoittumisia.⁵⁰

7. SOTAPETOSTEKOJEN RAKENNE KANSAINVÄLISEN RIKOSTUOMIOISTUIMEN PERUSSAANNON TULKINTAOHJEISSA

Sotapetos voidaan myös katsoa yleisemmäksi eri tekojen kategoriaksi, jonka alaisuuteen voidaan lukea useat omat erityissäännöksensä omaavat sotarikoksiksi katsottavat teot. Yhteistä näille on teon petollisuus ja tästä seuraava oikeudenvastaisuus. Esimerkiksi kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännössä⁵¹ tällaisiksi katsottavat teot ja niiden tunnusmerkistöt löytyvät useasta eri kohdasta. Näitä ovat esimerkiksi Art. 8(2) (b)(vii) neuvottelulipun/antautumismarkin, asepuokujen sekä YK:n tunnusten ja Geneven vuoden 1949 sopimuksissa ja näiden lisäpöytäkirjoissa määriteltyjen suojamerkkien

väärinkäyttö, josta seuraa vastapuolen henkilöiden kuolema tai loukkaantuminen, sekä Art. 8(2) (b)(xi), mikä käsittelee sotarikokseksi katsottavan petollisen surmaamisen tai haavoittamisen. Sanamuodot perustuvat suoraan Haagin vuoden 1907 maasotaohjesääntöön ja tapaoikeuteen.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön sisältämien rikosmäärittelyjen tulkintaohjeissa⁵² puretaan edellä mainitut kaksi sotapetoksen alle kuuluvaa kohtaa seuraavasti:

A) Neuvottelulipun/antautumismerkkin, asepuokujen sekä YK:n tunnusten ja Geneven vuoden 1949 sopimuksissa ja näiden lisäpöytäkirjoissa määriteltyjen suojamerkkien väärinkäyttö:

A1) Sotarikokseksi katsottava valkoisen lipun väärinkäyttö

1. Rikoksenteikijä käytti valkoista lippua.
2. Rikoksenteikijä käytti valkoista lippua teeskennelläkseen aikomusta neuvotella, vaikka hänellä ei ollut sellaista aikomusta.
3. Rikoksenteikijä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valkoisen lipun käyttö edellä mainitussa tarkoituksessa oli kielletty.⁵³
4. Teosta aiheutui kuolema tai vakava henkilövahinko.
5. Rikoksenteikijä tiesi, että teosta voisi aiheutua kuolema tai vakava henkilövahinko.
6. Teko tehtiin kansainvälisen aseellisen selkkauksen yhteydessä ja liittyi siihen.
7. Rikoksenteikijä oli tietoinen niistä tosiasiallisista olosuhteista, joiden perusteella aseellinen selkkaus oli olemassa.

A2) Sotarikokseksi katsottava vihollisen lipun, sotilasmerkkien tai sotilaspuvun väärinkäyttö

1. Rikoksenteikijä käytti vihollisen lippua, sotilasmerkkejä tai sotilaspukua.
2. Rikoksenteikijä käytti lippua, sotilasmerkkejä tai sotilaspukua aseellisiin selkkauksiin sovellettavan kansainvälisen oikeuden vastaisesti.
3. Rikoksenteikijä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että edellä mainittu lipun, sotilasmerkkien tai sotilaspuvun käyttö oli kiellettyä.⁵⁴
4. Teosta aiheutui kuolema tai vakava henkilövahinko.
5. Rikoksenteikijä tiesi, että teosta voisi aiheutua kuolema tai vakava henkilövahinko.
6. Teko tehtiin kansainvälisen aseellisen selkkauksen yhteydessä ja liittyi siihen.
7. Rikoksenteikijä oli tietoinen niistä tosiasiallisista olosuhteista, joiden perusteella aseellinen selkkaus oli olemassa.

A3) Sotarikokseksi katsottava Yhdistyneiden Kansakuntien lipun, sotilasmerkkien tai sotilaspuvun väärinkäyttö

1. Rikoksenteikijä käytti Yhdistyneiden Kansakuntien lippua, sotilasmerkkejä tai sotilaspukua.
2. Rikoksenteikijä käytti lippua, sotilasmerkkejä tai sotilaspukua aseellisiin selkkauksiin sovellettavan kansainvälisen oikeuden vastaisesti.
3. Rikoksenteikijä tiesi, että edellä mainittu lipun, sotilasmerkkien tai sotilaspuvun oli kiellettyä.⁵⁵
4. Teosta aiheutui kuolema tai vakava henkilövahinko.
5. Rikoksenteikijä tiesi, että teosta voisi aiheutua kuolema tai vakava henkilövahinko.
6. Teko tehtiin kansainvälisen aseellisen selkkauksen yhteydessä ja liittyi siihen.
7. Rikoksenteikijä oli tietoinen niistä tosiasiallisista olosuhteista, joiden perusteella aseellinen selkkaus oli olemassa.

A4) Sotarikokseksi katsottava Geneven yleissopimuksissa tarkoitettujen tunnusmerkkien väärinkäyttö

1. Rikoksenteikijä käytti Geneven yleissopimuksissa tarkoitettuja tunnusmerkkejä
2. Rikoksenteikijä käytti tunnusmerkkejä taistelutarkoitukseen aseellisiin selkkauksiin sovellettavan kansainvälisen oikeuden vastaisesti.⁵⁶
3. Rikoksenteikijä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että edellä mainittu tunnusmerkkien käyttö oli kiellettyä.⁵⁷
4. Teosta aiheutui kuolema tai vakava henkilövahinko.
5. Rikoksenteikijä tiesi, että teosta voisi aiheutua kuolema tai vakava henkilövahinko.
6. Teko tehtiin kansainvälisen aseellisen selkkauksen yhteydessä ja liittyi siihen.
7. Rikoksenteikijä oli tietoinen niistä tosiasiallisista olosuhteista, joiden perusteella aseellinen selkkaus oli olemassa.

B) Sotarikokseksi katsottava petollinen surmaaminen tai haavoittaminen (Art. 8(2) (b)(xi))

1. Rikoksenteikijä käytti hyväkseen yhden tai useamman henkilön luottamusta tai uskoa siihen, että heillä oli oikeus suojeluun tai velvollisuus myöntää suojelua aseellisiin selkkauksiin sovellettavan kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti.
2. Rikoksenteikijän tarkoituksena oli pettää edellä tarkoitettu luottamus tai usko.

3. Rikoksenteijä surmasi tai vakavasti haavoitti kyseisiä henkilöitä.
4. Rikoksenteijä käytti surmaamisessa tai haavoittamisessa hyväkseen edellä tarkoitettua luottamusta tai uskoa.
5. Kyseiset henkilöt olivat vihollisia.
6. Teko tehtiin kansainvälisen aseellisen selkkauksen yhteydessä ja liittyi siihen.
7. Rikoksenteijä oli tietoinen niistä tosiasiallisista olosuhteista, joiden perusteella aseellinen selkkaus oli olemassa.

Näiden tulkintaohjeiden nojalla sotapetoksen täyttävän teon edellytykset ja rakenne voidaan purkaa seuraavasti: teko; teon tarkoitus (intentio); teon **toteutuminen**; teon kohteen luottamuksen/uskon petollinen hyväksikäyttö (vilpillisyys (teon luonne)); teon kohde; teon tapahtumakonteksti; tekijän tietoisuus aseellisen selkkauksen olemassaolosta sekä tietyt teosta seuraavat seuraamukset. Tämä vastaa aiemmin luonnosteltua sotapetosteon ainesosien rakennetta.

Sotapetokseksi katsottavan teon täyttymisen aste ei välttämättä ole aiemmin ollut täysin selvä. Sanamuodon mukaan tulkittuna vaikuttaisi siltä, että teko täytyäkseen **edellyttäisi aina oikeudenvastaisen seuraamuksen syntymistä**. Tällöin sotapetokseksi katsottavan teon suunnittelu ja valmistelu eivät olisi kansainvälisen humanitaarisen oikeuden nojalla vielä täytyneitä rangaistavaksi katsottavia tekoja.⁵⁸ Edellä esitetyt Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön tulkintaohjeiden sotapetokseen liittyvien kohtien tunnusmerkistö näyttäisi vahvistavan tämän näkemyksen. Sotapetoksen yritys ei näin ollen kuulu Kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvien tekojen tunnusmerkistöön, ellei tekoon sisälly sellaisia ainesosia, jotka saattaisivat tulla jonkun määräyksen tunnusmerkistön kautta täytyneiksi, joinakin muina tekoina.⁵⁹

8. OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

Sotapetoksen ja sotajuonien välistä rajaa tarkastelevaa oikeuskäytäntöä on olemassa jonkin verran. Näyttäisi kuitenkin, että useimmin sotapetoksen yhteydessä tapahtuva toiminta täyttää jonkun muun teon tunnusmerkistön, joka saattaa tulla syytekohtaksi oikeusprosesseissa.

Oikeuskäytäntöä ennen Geneven sopimusten ja niiden lisäpöytäkirjojen syntymistä

Vanhemmasta oikeuskäytännöstä tunnetuin sotajuonen ja sotapetoksen välistä rajaa linjannut oikeustapaus on General Military Government of the U.S. Zone of Germany. (US Military Court in Germany). *Trial of Skorzeny and Others*.⁶⁰ Sovelletun oikeuden osalta on huomattava, että tämä tapaus on kuitenkin ajalta ennen Geneven sopimuksia ja niiden lisäpöytäkirjoja ja lopputulos ei nykyisten sovellettavien oikeussäännösten osalta ole välttämättä enää sama.

Tapauksessa Otto Skorzenyn johtama kommandoryhmä oli saanut alku-eräiseksi tehtäväkseen Ardennien operaation yhteydessä soluttautua sen jälkeen kun amerikkalaisten joukkojen rintamalinja oli lyöty osin hajalle, soluttautua välttämättä kaikkea kosketusta vastapuolen joukkoihin näiden linjojen lävitse amerikkalaisten joukkojen taakse tehtävänä ottaa haltuun kolme Maas-joen yli johtavaa strategisesti tärkeätä siltaa (Angier, Amee, Huy). Ryhmä oli pukeutunut Yhdysvaltain joukkojen sotilaspukuihin⁶¹, joiden päälle oli puettu saksalaisten laskuvarjojoukkojen haalari. Joukkojen käytössä oli amerikkalaisia Jeep-autoja sekä muuta kuljetusvälineistöä.

Skorzeny oli ottanut mainittua tarkoitusta varten muodostetun 150. panssari-prikaatin komentoonsa 14.12.1944 ja Ardennien operaatio käynnistyi kahta vuorokautta myöhemmin. Iskuryhmän (prikaati) tarkoituksena oli seurata hyökkäystä tekevää kolmea panssaripataljoonaa, joiden mukana iskuryhmä liikkui tarkoituksenaan irrottautua mainittua tehtävää varten kun amerikkalaisten rintamalinjat olisi puhkaistu. Iskuryhmälle oli annettu määräys irtautumishetkellä luopua haalareista ja liikkua amerikkalaisissa asepuvuissa näihin joukkoihin kosketusta välttämättä. Kohteena olevien siltojen haltuunoton tuli tapahtua mieluiten aseellista toimintaa välttämättä.

Kun linjojen pirstominen tai puhkaisu ei onnistunut, määräsi Skorzeny 18.12.1944 iskuryhmän luopumaan asetetuista tavoitteistaan ja asetti prikaatin SS-joukkojen (joiden mukana nämä olivat liikkuneet) alaisuuteen jalkaväkeksi. Iskuryhmä sai tehtäväkseen hyökätä Malmedya kohden. Hyökkäyksen aikana useat todistajat olivat havainneet Skorzenyn prikaatin väkeä väärissä asepuvuissa, mihin ryhmään kaksi tässä oikeudenkäynnissä syytettyäkin oli kuulunut, mutta todisteita osallistumisesta varsinaisiin taisteluihin ei ollut kuin mahdollisesti kahden henkilön osalta. Asiassa todistajana kuultu amerikkalainen luutnantti kertoi, että taistelussa, johon hän otti osaa, vastapuolella oli Yhdysvaltain joukkojen sotilaspukuihin, joiden päälle oli puettu saksalaisten laskuvarjojoukkojen haalari, pukeutuneita sotilaita, joista osa vangiksi

otettaessa oli ilmoittanut kuuluvansa ”Ensimmäiseen panssaridivisioonaan” tai ”Adolf Hitlerin panssaridivisioonaan” tai ”Panssaridivisioonaan”.

Sotatoimien päättymisen jälkeen amerikkalaisille joukoille antautunut Skorzeny asetettiin syyteeseen yhdeksän muun operaatioon osallistuneen henkilön kanssa epäiltynä 1) taisteluun osallistumisesta naamioituneina amerikkalaisiin asepuhuihin ja siitä, että nämä joukot olivat petollisesti väärissä asepuvuissa tulittaneet ja surmanneet amerikkalaisia sotilaita; sekä 2) siitä, että nämä olivat oikeudenvastaisesti hankkineet amerikkalaisten sotavankien leiriltä amerikkalaisia asepuhuja sekä amerikkalaisille sotavangeille lähetyttäjä Kansainvälisen Punaisen Ristin avustuslähetyksiä.

Tuomioistuin totesi syytetyt syyttömiksi syytteenalaisiin tekoihin. Tuomioistuimen menettelysäännöissä oli tuomioistuimen tehtäväksi annettu päätöksessään vain todeta syytetyt joko syyttömiksi tai syyllisiksi syytettyihin tekoihin. Koska varsinaista päätöstä ei tarvinnut perustella enemmälti, on ratkaisun tulkinnasta esiintynyt erilaisia käsityksiä. Vaikuttaisi siltä, että ratkaisu perustui riittämättömiin ja ongelmallisiin todisteisiin siitä, että kyseiset joukot olisivat taistelutilanteessa toimineet väärissä asepuvuissa (todisteluongelma).⁶²

Skorzeny-tapaus herätti vilkasta keskustelua niin tietoisopin kuin operatiivisten suunnittelutehtäviin osallistuvien henkilöiden keskuudessa. Keskusteluun antoi perusteita Haagin Maasotaohjesääntöön sisältyneen sotapetoksen kiellon sanamuoto. Asianomainen sopimustekstin kohta kielsi vastapuolen asepuvun epäasiallisen käytön (”improper use”). Tämän johdosta katsottiin pitkään, että oikeudellinen tilanne vihollisen asepuvun käytön osalta olisi jäänyt tapauksen johdosta jossain määrin epäselväksi, vaikka samalla todettiin, että todennäköisesti vastaavissa tapauksessa sallitun ja kielletyn toiminnan rajaviiva olisi asetunut siihen, että harhauttaminen vihollisen asepuhua hyödyntäen ei olisi kiellettyä, kunhan aseelliseen toimintaan osallistuminen ja valmistautuminen tapahtuisi omassa asepuvussa. Geneven sopimusten lisäpöytäkirjojen voimaantulon jälkeen oikeustilanne tältä osin muuttui I lisäpöytäkirjan 37-39 artiklojen johdosta tähän lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden kesken. Niiden valtioiden osalta, jotka eivät ole liittyneet mainittuun I lisäpöytäkirjaan, tilanne jäi aluksi ennalleen, jolloin tämän toiminnan osalta sallitun ja kielletyn toiminnan välinen raja jäi Skorzeny-tapauksen tulkintalinjalle. Kansainvälinen tapaoikeus on kuitenkin muodostumassa myös tämän toiminnan osalta, ellei jo muodostunutkin, tämän uuden säännön mukaiseksi. Haagin vuoden 1907 IV yleissopimuksen liitteenä olevan Haagin maasotaohjesäännön 24 artikla, jonka on katsottu myös muodostuneen kansainväliseksi sitovaksi tapaoikeudeksi, tapaoikeudellinen sisältö on siis lähentynyt Geneven I lisäpöytäkirjan määräystä ja voitaneen katsoa

olevan joko yhdenmukainen tai hyvin lähellä tätä valtiosopimusperusteista sääntelyä.⁶³

Tunnusmerkkien väärinkäytöstä on oikeuskäytännössä ollut mm. vähemmän tunnettu nk. *H. Hagendorf* -tapaus⁶⁴, jossa epäilty oli syytteessä (ja tuomittiin) Yhdysvaltain Dachaun keskitysleirissä toimineen sotilastuomioistuimessa (*US Military Court*) Kansainvälisen Punaisen Ristin tunnusmerkin väärinkäytöstä taistelualueella, kun hän oli tulittanut tällä tunnusmerkillä varustetusta vihollisambulanssista amerikkalaisia sotilaita.

9. SOTAPETOKSEEN LIITTYVIÄ TAPAHTUMIA TAISTELUKENTILTÄ

Tapahtumia, jotka ovat herättäneet keskustelua sotapetoksesta ja petollisesta toiminnasta, on noussut toistuvasti esille eri konfliktien yhteydessä. Ohessa esitetään vain muutamia esimerkkejä näistä.

Antautumis-/neuvottelulipun väärinkäytöstä löytyy esimerkkejä mm. buurisodasta. Raportoidussa tapauksessa alakynteen jääneet brittijoukkojen osat olivat näyttäneet valkoista neuvottelu-/antautumismerkkiä. Kun heidän luokseen oli lähtenyt buurijoukkojen jäseniä, niin joukkojen osat olivat jatkaneet tulittamisista.⁶⁵ Vastaava tapahtumia sattui esim. Falkland/Malvinas-saarista käydyn sodan yhteydessä.⁶⁶ Nämä tilanteet voivat olla varsin ongelmallisia kaikilla taistelukentillä, etenkin jos osa vastapuolen joukoista pyrkii taistelutilanteessa antautumaan, osan vielä jatkaessa taistelua.⁶⁷

Bosnia-Hertsegovinan kriisin yhteydessä tapahtunut rauhanturvajoukkojen varusteiden varastaminen ja niiden myöhempi oikeudenvastainen hyväksikäyttö useissa eri tilanteissa (mm. Srebrenican joukkosurmien edistämisessä) on saanut paljon huomiota. Saman kriisin yhteydessä 26.5.1995 serbisotilaat pukeutuneina YK-rauhanturvaajien asuihin onnistuivat lähestymään ranskalaista rauhanturvajoukkoa ja ottamaan tämän joukon kalustoineen (n. 400 henkeä, 21 aseistettua henkilökuljetusvaunua, kuusi kevyttä tankkia sekä kolme aseistettua ajoneuvoa) panttivangeiksi.⁶⁸ (Näiden kysymysten oikeudellinen käsittely on osin kesken ja osin vielä aloittamatta).

Irakin kriisien osalta sotapetos on noussut useamman kerran esille. Nämä keskustelut ovat liittyneet itsemurhaiskujen toteuttamiseen⁶⁹, suojattujen rakennusten väärinkäyttöön⁷⁰ sekä sotilaiden surmaamiseen siviilipukuisien henkilöiden toimesta.⁷¹ Rajoitetun tilan vuoksi tässä yhteydessä ei ole mahdollista tässä yhteydessä käsitellä näitä tapauksia laajemmin tai pohtia lähemmin niihin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä.

10. YHTEENVETO – JA UUSIA HAASTEITA?

Sotajuonen ja sotapetoksen välinen rajanveto on täsmentynyt Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjan voimaantulon jälkeen. Myös kansainvälinen tapaoikeus on vahvistumassa näiden artiklojen suuntaan. Lisäksi kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön sisältämä tulkin-taohje tekojen rakenteen arvioimiseksi selventää edelleen tätä jaottelua. Sen sijaan erityisesti merisodankäynnin oikeussääntöjen osittaisen epäselvän tilan johdosta tällä alueella on olemassa vielä sallittuja käytäntöjä, joiden mielekkyyttä nykyaikaisen sodankäynnin kannalta voidaan perustellusti kritisoida. Lisäksi aiemmin käytetty menettely varustaa siviililaivoja aseistuksella (esim. sukellusveneitä vastaan) on vain johtanut myös siviilialusten joutumiseen potentiaalisiksi maalittamisen kohteiksi. Tältä osin tällainen menettely pitäisi tulevaisuudessa sisällyttää selkeiden oikeussääntöjen kautta kiellettyihin toimintoihin. Tällä kannalla on ollut suurin osa tietoisopista ja valtioyhteisön valtioista miltei sadan vuoden ajan, mutta yksittäisten valtioiden merisodan-käyntikäytäntö ja sen (vanhentuneista) mahdollisuuksista kiinni pitäminen on toistaiseksi estänyt tämän säännön muodostumisen valtiosopimusoikeu-den tai kansainvälisen tapaoikeuden kautta. Samassa yhteydessä voitaisiin arvioida, onko syntyalkuperältään jossain määrin epämääräinen poikkeus sallia sotalaivalle mahdollisuus käyttää väärää lippua ennen taistelutoimiin ryhtymistä enää tarpeen aikakaudella, jossa maalittaminen voi tapahtua yhä enenevässä määrin näköhorisontin takaa eli ilman näköhavaintoja kohteena olevasta aluksesta. Tekniikan ja sotateimien kehitys ovat ajaneet suurelta osin tämän säännön ration ohi, jos sellaista alun perinkään on selkeästi ollutkaan olemassa poikkeusta hyväksyttäessä. Nykyisellään se saattaa lähinnä edesauttaa itsemurhaiskujen tekemistä eikä niinkään enää anna turvaa pakenevalle tai siirtymistään salaavalle sotalaivalle.

Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan sotapetoksen määrittely ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Seuraavan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden keskeisten valtiosopimusten kokonaisuudistuksen, joka toteutunee aikanaan, yhteydessä olisi toivottavaa, että sotapetosartik-loiden jäljellä olevat rajoitukset ja epäselvät sanamuodot onnistuttaisiin poistamaan.

Sotapetoksen tarkastelu on myös aktivoitumassa uusilla sodankäynnin alueilla. Esimerkiksi informaatioidankäynnin ja ”sodan oikeussääntöjen” välinen suhde on edelleen osin perusteellisesti arvioimatta ja tutkimatta.⁷² Jossain määrin yllättäen tässä yhteydessä käytyjen tutkijoiden ja operaatio-suunnittelijoiden välisissä ajatuksenvaihdossa myös sotapetoksen asema on noussut vahvasti esiin haettaessa sallitun harhauttamisen ja sotapetokseksi

katsottavan toiminnan välistä eroa myös tällä alueella.⁷³ Tämä pohdinta ei kuitenkaan ole puhdasta teoriasen keskustelua, sillä mitä enemmän eri puolustushaarat turvautuvat tietoverkkoihin toiminnoissaan, sen vahvemmin myös mahdolliset vastapuolijat pyrkivät kartoittamaan ja luomaan keinoja, joilla voi vaikuttaa tähän toimintaan ja näihin verkostoihin.⁷⁴ Lisäksi avautuvat harhautusmahdollisuudet (esim. väärän elektronisen kuvan lähettäminen maa- tai merisaattueesta) saattavat antaa houkutusta käyttää suojeltujen kohteiden (esim. lääkintäyksiköiden tai -kuljetusten) tunnuskoodistoa suo- jakeinona.⁷⁵ Vastaavasti sotilaskohdetta voitaisiin elektronista tiedustelua vastaan pyrkiä elektronisilta signaaleiltaan naamioimaan siviilikohteeksi. Tämäkin toiminta olisi erotteluperiaatteen vastaisena oikeudenvastaista toimintaa, koska se vaarantaisi mahdollisuuden tehdä ero siviilikohteen ja sotilaskohteen välillä sekä saattaisi johtaa myös puhtaiden siviilikohteiden valikoitumiseen erheessä sotilaallisen voimankäytön kohteiksi. Entäpä sitten siviiliyhteiskunnan toimintojen keskeisten perusteiden alasajo vaikuttamalla esim. energiaverkkojen toimintaan tai henkilörekistereihin? Missä kulkee sallitun ja kielletyn toiminnan raja kriisin kehittymisen eri vaiheissa? Kes- kustelu näistä kysymyksistä on käynyt jo joitakin vuosia vilkkaana ja nyt myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kysymykset ovat tulleet mu- kaan tähän keskusteluun. Tämän mukana sotapetoksen ja sotajuonen välinen rajankäynti nousee jälleen uudessa yhteydessä esille, mihin keskusteluun erityisesti pienten teknologisesti kehittyneiden valtioiden edustajien tulisi vaikuttaa vahvasti.

Oikeustieteen lisensiaatti Kari T. Takamaa palvelee Maanpuolustuskorke- akoulussa operatiivisena sotilaslakimiehenä, jonka virka-alaan kuuluu oi- keudellinen opetus, tutkimus ja oikeudelliset neuvonantotehtävät. Hän toimii myös vieraillevana luennoitsijana sekä tentaattorina Helsingin ja Tampereen yliopistoissa. OTL Takamaan erityisseuranta-alaan kuuluvat kansainvälisoi- keudellisiin (erityisesti aseellisissa selkkauksissa sovellettava kansainvälinen humanitaarinen oikeus, asevalvonta ja riitojen rauhanomainen selvittely) sekä kansalliseen kriisilainsäädäntöön liittyvät kysymykset.

VIITTEET

- ¹ Kirjoitus liittyy kirjoittajan Irakin aseellisten selkkausten kansainvälisoikeudellisia kysymyksiä kartoittavan kirjoitushankkeen aseellisen selkkauksen aseellisen toiminnan vaihetta käsittelevään osaan. Varhainen versio tästä kirjoituksesta on julkaistu 11.4.2003 Puolustusvoimien Irakin sotaa arvioineilla web-sivuilla ”Irakin kriisi” osoitteessa www.mil.fi/irak/artikkelit.
- ² Ks. lähemmin Haagin toisessa rauhankonferenssissa tehtyjä ja siellä 18 päivänä lokakuuta 1907 allekirjoitettuja kansainvälisiä sopimuksia (SopS 11/1924). Ks. m. Erik Castrén, *Present Law of War and Neutrality* (Helsinki 1954) s. 191-193.

³ Maasotaohjesäännön 23 artiklan 1 kappaleessa todetaan mm., että:

”Paitsi mitä erikoissopimuksilla kielletään, on sodankävijöitä nimenomaan kielletty:

b) petoksella tappamasta tai haavoittamasta vihollisen kansakuntaan tai armeijaan kuuluvia henkilöitä;...

f) oikeudettomasti käyttämästä sotaneuvottelijan (parlamentäärin) lippua, vihollisen kansallislippua tai sotilaallisia tunnusmerkkejä ja univormua sekä Genèven yleissopimuksen tunnusmerkkiä...”

Maasotaohjesäännön 24 artikla puolestaan toteaa sotajuonista seuraavasti:

”Luvallisina pidetään sotajuonia ja muita keinoja, jotka ovat tarpeen tietojen hankkimiseksi vihollisesta ja maastosta.”

⁴ Näiden vuoden 1907 Haagin sopimukseen sisältyvät artiklojen määräykset katsotaan vakiintuneesti muuttuneen myös kansainväliseksi tapaoikeudeksi (l. oikeudeksi, joka sitoo kaikkia valtioita riippumatta siitä, ovatko ne näiden valtiosopimuksen osapuolia tai eivät).

⁵ Ks. Kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta, vuonna 1949 tehtyjen Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjat (SopS 81-82/1980).

⁶ Nämä määräykset kuuluvat seuraavasti:

37 artikla, Petollisuuden kieltäminen

1. Vastakkaisen osapuolen tappaminen, haavoittaminen tai vangitseminen petollisin keinoin on kielletty. Vastapuolen luottamusta herättävät teot, jotka saavat hänet uskomaan, että häneen sovelletaan tai hän on velvollinen soveltamaan aseellisissa selkkauksissa noudatettavia kansainvälisen oikeuden sääntöjä, tarkoituksena pittää tämä luottamus, katsotaan petollisuudeksi. Seuraavat teot ovat esimerkkejä petollisuudesta:

a) olla aikovinaan neuvotella käyttäen aselepoa tai antautumista tarkoittavaa lippua;

b) teeskennellä taistelukyvyttömyyttä haavoittumisen tai sairauden johdosta;

c) tekeytyä siviilihenkilöksi, jolla ei ole taistelijan asemaa; ja

d) teeskennellä kuuluvansa suojelua nauttivan ryhmään käyttämällä Yhdistyneiden Kansakuntien, puolueettoman tai muutoin selkkauksen ulkopuolisen valtion merkkiä, tunnusta tai virkapukua.

2. Sotajuonet eivät ole kiellettyjä. Tällaiset juonet ovat tekoja, jotka on tarkoitettu vastapuolen harhauttamiseksi tai saamaan se toimimaan varomattomasti, mutta eivät ole minkään aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen oikeuden säännön vastaisia eivätkä petollisia, koska ne eivät herätä vastapuolen luottamusta kansainvälisen oikeuden antamaan suojaan. Seuraavat ovat esimerkkejä tällaisista sotajuonista: naamioinnin, valekohteiden ja harhautusoperaatioiden käyttö sekä harhauttavien tietojen antaminen.

38 artikla, Kansainväliset tunnusmerkit

1. Punaisen Ristin, Punaisen Puolikuun tai Punaisen Leijonan ja Auringon tunnusmerkin tai muun yleissopimuksissa tai tässä pöytäkirjassa tarkoitettun tunnuksen, merkin tai merkinannon asiaankuulumaton käyttö on kielletty. Myös muiden kansainvälisesti tunnustettujen, aseellisissa selkkauksissa käytettävien suojelevien tunnusten, merkkien tai merkinantojen mukaan lukien aselepoa tarkoittavan lipun tai kulttuuriomaisuutta suojelevan tunnuksen väärinkäyttö on kielletty.

2. Yhdistyneiden Kansakuntien tunnusmerkin käyttö on kielletty ilman tämän järjestön lupaa.

39 artikla, Kansalliset tunnukset

1. Aseellisessa selkkauksessa on kiellettyä käyttää puolueettoman tai muutoin selkkauksen ulkopuolisen valtion lippua tai sotilaallisia tunnuksia, arvomerkkejä tai virkapukua.
 2. Vastapuolen lipun tai sotilaallisten tunnusten, arvomerkkien tai virkapuvun käyttö on kielletty hyökkäyksessä tai sotilaallisten toimenpiteiden peittämiseksi, edistämiseksi, suojaamiseksi tai estämiseksi.
 3. Mikään tämän artiklan tai 37 artiklan 1 kappaleen d kohdan määräys ei vaikuta jo olemassa oleviin ja yleisesti tunnustettuihin kansainvälisen oikeuden vakoilua tai lippujen käyttöä aseellisissa selkkauksissa merellä koskeviin säännöksiin.
- ⁷ Tällä hetkellä tällä tarkoitetaan kansainvälisen humanitaarisen oikeuteen sisältyviä oikeusnormeja. Näiden vastaiset teot voivat täyttää sotapetoksen tunnusmerkistön. Sen sijaan tällä hetkellä muun kansainvälisoikeudellisen velvoitteen rikkominen ei kuulu sotapetoksena arvioitavan teon perustana olevien oikeusnormien piiriin. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö tällainen muun kansainvälisoikeudellisen oikeusnormin rikkominen voisi johtaa oikeudelliseen rangaistusseuraamukseen. Tuollaista tekoa ei vain voi tällä hetkellä rangaista sotapetoksena. On kuitenkin mahdollista oikeuskehityksen tuloksena, että hiljalleen sotapetoksen perustana olevien oikeusnormien joukko saattaa laajentua käsittämään muitakin kuin nimenomaisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisia loukkauksia. Tämä voi tapahtua esim. kansainvälisen rikostuomioistuimen oikeuskäytännön kautta.
- ⁸ Tämä peruste liittyy välillä kaiken oikeudellisen toiminnan perustaksi esitettyyn osapuolen hyvän uskon (*good faith, bonne foi*) suojaamiseen. Oikeusnormien toiminta olisi mahdotonta, mikäli niiden perusteella näiden normien normiadressaateina olevat tahot eivät voisi luottaa siihen, että eri osapuolet (normiadressaatit) toimivat oikeusnormien mukaisesti. Hyvän uskon suojaaminen on myös nähty sopimusten pitämismuutteen (*pacta sunt servanda*) ilmentymänä. Tämä ilmenee myös periaatteena *fides etiam hosti servanda*, jonka mukaan viholliselle annettu lupaus on pidettävä. Sodan oikeussääntöjen osalta sotapetoksen säätelyyn liittyy myös pitkä moraaliin liittyvä ritarillisuuden (*chivalry*) perinne, jota ilman sodankäynnin voitaisiin katsoa olevan pelkkää anarkiaa. Tämä ritarillisuuden tai sotilaskunnian perinne näkyy yhdessä liiallisen kärsimyksen, suhteellisuuden ja humanisuuden periaatteiden kanssa nykyään voimassa olevassa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden normistossa selkeästi ja on osa näistä kysymyksistä käytävää keskustelua. Ks. esim. Robie Sabel, "Chivalry in the Air? Article 42 of the 1977 Protocol I to the Geneva Convention", teoksessa *International Law Across the Spectrum of Conflict. Essays in Honour of Professor L. C. Green On the Occasion of His Eightieth Birthday*. Ed. by Michael N. Smitt, International Law Studies vol. 75, Naval War College (Newport, Rhode Island 2000) ss. 439-454
- ⁹ Tällä tarkoitetaan luottamusta väärinkäyttävän tahon tietoista pyrkimystä (*intentio*) käyttää väärin syntynyttä luottamusta seuraamuksen syntymiseksi. Teon tekijän tarkoituksena on toimia juuri tällä tavalla.
- ¹⁰ Näin myös esim. Knut Ipsen artikkelissaan "War, Ruses" teoksessa Rudolf Bernhardt, dir., *Encyclopedia of Public International Law, vol. 4 (Use of Force, War and Neutrality, Peace Treaties (N-Z))*, (Amsterdam/New York/Oxford 1982) ss. 330-331, s. 331.
- ¹¹ Tällainen määräys on esimerkiksi vuoden 1949 Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 59 artiklaan sisältyvä puolustamattomien paikkakuntien suojan väärinkäyttäminen. Kyseisen artiklan 2 kappaleen mukaan mm.:
 "Selkkauksen osapuolten asianomaiset viranomaiset voivat julistaa puolustamattomaksi

jokaisen paikkakunnan, joka sijaitsee alueella tai alueen läheisyydessä, jossa asevoimat ovat kosketuksessa toistensa kanssa, ja joka on avoinna vastapuolen miehitykselle. Paikkakunnan on täytettävä seuraavat ehdot: a) kaikki taistelijat, liikuteltavat aseet tai muut liikuteltavat sotilasvarusteet täytyy olla evakuoitu; b) kiinteitä sotilaslaitteita tai -laitoksia ei saa käyttää vihollisuuksiin; c) viranomaiset ja väestö eivät saa osallistua mihinkään vihollisuuksiin; ja d) mihinkään sotateoimia tukeviin toimenpiteisiin ei saa ryhtyä.”

Kun puolustamatonta paikkakuntaa koskeva julistus on annettu vastapuolelle, ei paikkakunnan asemaa voi tämän jälkeen muuttaa, ellei vastapuolella ole annettu tästä muutoksesta riittävää ennakkovaroitusta. Muussa tapauksessa julistuksen antaminen voidaan katsoa 37 Artiklassa tarkoitetuksi sotapetosteoksi. Näin mm. esim. Claude Pilloud & Jean Pictet, ”Protocol I - Article 59”, Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* (Geneva 1987) ss. 701-702, kappaleessa 2268.

¹² Näistä esimerkkeinä ovat myös itsemurhaiskujen tekijät, olivatpa nämä sitten siviilejä tai vastapuolen antautuvia sotilaita, kun kohteena ovat sotilaat.

¹³ Tämä on kielletty sekä suoraan ja kielto käy myös ilmi välillisesti useista muista artikloista. Esim. sairaalailma-alusten käyttö on kielletty Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 28 artiklan 2 kappaleen ensimmäisessä lauseessa:

”2. Lääkintäilma-aluksia ei saa käyttää tiedustelutietojen keräämiseen tai välittämiseen, eikä niissä saa kuljettaa tähän tarkoitukseen käytettäviä varusteita.”

(Vrt. tätä esim. saman lisäpöytäkirjan 37 artiklan 1 kappaleen (a) (neuvottelulipun väärinkäyttö) sekä (d) (suojelua nauttivaan ryhmään kuulumisen teeskentely tunnusmerkkejä väärinkäyttämällä) kohtiin, joista käy ilmi tämänkin säännön peruste sekä saman lisäpöytäkirjan 85 artiklan 3 kappaleen (f)-kohtaan).

¹⁴ Lääkintäajoneuvojen suojelun perustana on erityisesti Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 21 artikla, jossa todetaan, että:

”Lääkintäajoneuvoja on kunnioitettava ja suojeltava samalla tavoin kuin liikkuvia lääkärintäykösiköitä yleissopimusten ja tämän pöytäkirjan perusteella.”

(Luonnollisesti useat muut Geneven yleissopimusten ja I lisäpöytäkirjojen artiklat täydentävät tätä perussääntöä). Tästä pääsäännöstä - luettuna yhdessä sotapetoksen kieltävän artiklan kanssa - luonnollisesti seuraa, että lääkärintäajoneuvoja ei voi käyttää humanitaaristen tehtävien ulkopuolella mihinkään vihollista vahingoittavien tekojen tekemiseen. Näin myös esim. Yves Sandoz, ”Protocol I - Article 21” kappaleessa 847, teoksessa Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols*, s. 251 sekä alav. 11.

¹⁵ Tämä todetaan jo suoraan esim. Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjan 85 artiklan 1 ja 3 kappaleissa, joissa nämä määritellään törkeiksi rikoksiksi I lisäpöytäkirjaa vastaan. (Vastaavat määrittelyt löytyvät useista kansainvälisten rikostuomioistuinten perussäännöistä).

¹⁶ Esim. asiaan liittyvässä siviiliväestön suojelemista järjestävässä Geneven vuoden 1949 yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 51 artiklassa todetaan, siviilihenkilöt nauttivat heille kuuluvaa erityissuojelua, paitsi milloin nämä osallistuvat suoranaisesti vihollisuuksiin. Artiklan kommentaariosassa todetaan selvennyksen vuoksi, että siviileitä teeskentelevät sotilaat eivät saa tässä tarkoitettua suojaa vaan syyllistyvät 37 artiklan 1 kappaleen c-kohdan mukaiseen sotapetokseen. ks. m. Claude Pilloud & Jean Pictet, ”Protocol I - Article 51”, Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols*, s. 619, kappale 1944.

¹⁷ Taistelukyvyttömyyden teeskentely tahi kaatuneeksi tekeytyminen ei siis ole rangaistavaa,

esim. mikäli tarkoituksena on paeta vihollisen haltuunottamalta alueelta omien joukkojen keskuuteen eikä tällä tavoitella vihollisen surmaamista, vahingoittamista tahi sotavangiksi ottoa. Näin toteaa myös lisäpöytäkirjojen auktoritatiivinen kommentaari. Ks. "Protocol - I Article 37", teoksessa Yves Sandoz, Christopher Swinarski, Bruno Zimmermann, eds. *Commentary on the Additional Protocols*, ss. 429-444, s. 439

¹⁸ Ks. Srebrenican muslimimiehiin kohdistuneiden veritekoihin liittyvien oikeusprosessien osalta mm. kanteita International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-95-5/18-I, The Prosecutor of the Tribunal against Radco Mladic. Amended Indictment, October 10, 2002 sekä International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No. IT-95-5/18, The Prosecutor of the Tribunal against Radovan Karadjik, Amended Indictment, April 28, 2000, International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-95-33, The Prosecutor of the Tribunal against Radislav Krstic, Amended Indictment, October 27, 1999; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-98-33, The Prosecutor of the Tribunal against Vidoje Blagojevic, Amended Indictment, October 27, 1999; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-01-43, The Prosecutor of the Tribunal against Dragan Obrenovic, Indictment, April 9, 2001; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT 02-57-I, The Prosecutor of the Tribunal against Vudajin Popovic, Initial Indictment, March 26, 2002; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-57-2, The Prosecutor of the Tribunal against Lubisa Beara, March 26, 2002; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-60, The Prosecutor of the Tribunal against Vidoje Blagovic and Dragan Jokic, Amended Joinder Indictment, May 26, 2003; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-60/I, The Prosecutor of the Tribunal against Momir Nikolic Amended Joinder Indictment, May 27, 2002; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-60/I, The Prosecutor of the Tribunal against Dragon Obrenovic, Amended Joinder Indictment, May 27, 2002; International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-63, The Prosecutor of the Tribunal against Drago Nikolic, Initial Indictment, September 6, 2002 sekä luonnollisesti myös International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia. Case No.: IT-02-54, The Prosecutor of the Tribunal against Milosevic, Bosnia. Amended Indictment, April, 21, 2004.

¹⁹ Ks. esim. A.C. Hampshire, *The Phantom Fleet* (1960) sekä erityisesti George P. Politakis, *Modern Aspects of the Laws of Naval Warfare and Maritime Neutrality*, (London & New York 1998) ss. 294-296.

²⁰ Kuten esim. suomalaisten panssarilaivojen syyskuussa 1941 Viron rannikon suuntaan toteuttama harhautusoperaatio.

²¹ Esim. Yhdistyneiden kuningaskuntien puolustusministeriön juuri ilmestymässä olevassa aseellisissa selkkauksissa sovellettava oikeutta käsittelevässä käsikirjassa (*military manual*, käsikirja siitä, kuinka mainittuja oikeussääntöjä tulee soveltaa käytännössä) *The Manual of The Law of Armed Conflict*. UK Ministry of Defence (Oxford/King's Lynn 2004) sotajuonia käsittelevään niukkaankin osuuteen on kuitenkin liitetty seuraavanlainen esimerkkilista laillisista l. sallituista sotajuonista: "Legitimate ruses include: surprises; ambushes; feigning attacks, retreats or flights; simulating quiet and inactivity; assigning large strong-points to a small force; constructing works or bridges which it is not intended to use; transmitting bogus signal messages and sending bogus despatches and news with a view to their being intercepted by the enemy; making use of enemy's signals, passwords, radio code signs, and words of command; conducting a false military exercise on the radio while substantial troop movements are taking place on the ground; pretending

to communicate with troops or reinforcements which do not exist; moving landmarks; constructing dummy airfields or aircraft; setting up dummy guns or tanks; laying dummy minefields; removing badges from uniforms [kunhan sotilaat voidaan tällöin erottaa vielä selkeästi siviileistä]; issuing to personnel of a single unit uniforms of several units so that the prisoners and the dead may give the impression of a much larger force; giving false ground signals to enable airborne personnel or supplies to be dropped in a hostile area, or to induce aircraft to land in a hostile area; and feint attacks to mislead the enemy as to the point of the main attack. Ks. main. teoksen kohta 5.17.2, s. 64. Luettelo ei luonnollisestikaan ole tarkoitettu tyhjentäväksi vaan vain esimerkinomaiseksi.

Yhdysvaltojen maavoimien vuonna 1976 päivitetystä vuodelta 1956 olevasta maasotaa käsittelevästä kenttäkäsikirjasta FM 27-10 *Law of Land Warfare*. Department of the Army, Washington 25, D.C. 18 July 1956, mainitaan sotajuonina seuraavat menettelytavat: "Among legitimate ruses may be counted surprises, ambushes, feigning attacks, retreats, or flights, simulating quiet and inactivity, use of small forces to simulate large units, transmitting false or misleading radio or telephone messages, deception of the enemy by bogus orders purporting to have been issued by the enemy commander, making use of the enemy's signals and passwords, pretending to communicate with troops or reinforcements which have no existence, deceptive supply movements, deliberate planting of false information use of spies and secret agents, moving landmarks, putting up dummy guns and vehicles or laying dummy mines, erection of dummy installations and airfields, removing unit identifications from uniforms, use of signal deceptive measures, and psychological warfare activities." Ks. Chapter 2, Hostilities, Section V, Stratagems, kohta 51: Legitimate ruses.

Yhdysvaltain merivoimien vuonna 2003 ilmestyneessä uudessa merivoimien, rannikkojääkärien ja rannikkovartiostolle tarkoitettussa komentajan käsikirjassa *The Commander's Handbook on the Law of Naval Operations* (NWP 1-14M/MCWP 5-2.1/COMDTPUB P 5800) luku 12 (Deception during Armed Conflict) käsittelee harhauttamista. Siinä mainitaan esimerkkeinä sallitusta harhautuksesta mm.: "...include such deceptions as camouflage, deceptive lightning, dummy ships and other armament, decoys, simulated forces, feigned attacks and withdrawals, ambushes, false intelligence information, electronic deceptions, and utilization of enemy codes, passwords, and countersigns." Ks. kyseisen asiak. kohta 12-1.

Yhdysvaltain ilmasodankäyntiä koskevassa kansainvälisen oikeuden käsikirjassa todetaan esimerkkeinä laillisten harhautusoperaatioiden käytöstä ilmasodankäynnissä mm. seuraavat toiminnot:

"... (1) The use of aircraft decoys... (2) Staging air combats... (3) Imitation of enemy signals... (4) Uses of flares and fires... (5) Camouflage use... (6) Operational ruses...".

Ks. asiak. AFP 110-31, JAGA, *International Law - The Conduct of Armed Conflict and Air Operations*. 19 November 1976. Department of Air Force. Headquarters, US Air Force, Washington, D.C. 203330, 8 luvun *Perfidy and Ruses* alakohta 8-4, *Lawful Ruses*.

Sotilaallisesti vahvat armeijat omaavissa maissa saattaa harhauttamisesta olla laadittu myös oma yleinen doktriiniasiakirja. Lisäksi eri aselajeilla ja erityistoiminnoilla saattaa olla myös omat harhauttamisohjeistonsa. Esimerkiksi Yhdysvaltain armeijalla on oma yhteinen uudistamisen alla oleva harhauttamista käsittelevä pääesikunnan antama doktriiniasiakirja JP 3-58. *Joint Doctrine for Military Deception*. 31 May 1996. Uudistettua luonnosversiota (first draft) käsittelevistä kommentteista ks. esim. asiak. *Complete 3-58*

Ajudicated Matrix- 2nd Draft3.doc. Taistelukentällä tapahtuvaa harhautustoimintaa käsittelee mm. asiakirja FM 90-2 *Battlefield Deception*. Headquarters. Department of Army, Washington, D.C., 3 October 1988. Vähemmän resursseja omaavissa pienemmissä maissa harhautustoiminta keskittyy lähinnä salaamiseen ja naamioimiseen sekä mahdollisesti myös elektroniseen harhauttamiseen.

²² Laajasta kirjallisuudesta ks. esim. Ewen Montagu, *The Man Who Never Was* (1953, 1968 repr.) [julkaistu suomeksi nimellä *Mies jota ei ollutkaan - Kertomus operaatio "Liha-hakkeluksesta"*, Otava 1954]; Guy Hartcup, *Camouflage. A History of Concealment and Deception in War* (New York 1980); David M. Glantz, *Soviet Military Deception in The Second World War* (Totowa, N.J. 1989); Anthony Cave Brown, *Bodyguard of Lies: The Extraordinary True Story Behind The D-Day* (1975); *Strategic And Operational Deception in The Second World War*, ed. by Michael I. Handel (1987); Michael Howard, *Strategic Deception in the Second World War* (1995); M. Dewar, *The Art of Deception in Warfare, (1989)*; John Latimer, *Deception in War* (New York 2001); Thaddeus Holt, *The Deceivers, Allied Military Deception in the Second World War* (2001).

²³ "Klassikoista" ks. esim. *Oppenheim's International Law. Vol. II. Disputes, War and Neutrality*. 7th ed., ed. by H. Lauterpacht (London, New York & Toronto 1952) ss. 428-430 ja siinä viitattu kirjallisuus.

²⁴ Ks. esim. Peter De la Billière, *Storm Command. Personal Account of the Gulf War* (London 1992) s. 283.

²⁵ Ks. yleisesti esim. G. Barkas, *The Camouflage Story – From Aintree to Alamein* (1952) sekä M. Dewar, op. cit., s. 55 et seq., sekä David Mure, *Phantom Army* (London 1979) [julkaistu 1977 nimellä *Practice to Deceive*].

²⁶ Ks. erityisesti Ewen Montagu, op.cit.

²⁷ Ks. Yleissopimus tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista, joiden voidaan aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä (SopS 64/1983) myöhempine lisäpöytäkirjojen lisäyksineen (IV pöytäkirja: Pöytäkirja sokeuttavista laseraseista (SopS 52/1998)) ja muutoksineen (uudistettu pöytäkirja II: Tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä, tehtyyn yleissopimukseen liittyvä muutettu pöytäkirja miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista (3.5.1996) (SopS 91/1998)).

²⁸ Ks. Jean de Peux "Protocol I - Article 37", Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols*, s. 442.

²⁹ Kohdat, joiden perusteella sotapetos voi tulla rangaistavaksi tämän pykälän nojalla, on kursivoitu. Huomattakoon, että tämän pykälän soveltamisalaan kuuluvat myös sellaiset kiellettyjen sodankäyntitapojen sekä merkkien tai tunnuksien väärinkäytökset, jotka eivät täytä sotapetosteolle asetettuja kriteereitä.

³⁰ Sotapetosteosta saatavissa oleva oikeudellinen näyttö on harvoin täysin aukotonta, joten näitä syytteitä käsittelevät tuomioistuimet joutuvat rakentamaan tapauksissa antamansa ratkaisun usein nojautuen osittain presumptioiden varaan. Kun petolliseen toimintaan syyllistymisestä on saatu riittävä näyttö, niin teon mahdollisesti täyttäessä jonkun muunkin teon tunnusmerkistön, voidaan todennäköisimmin rakentaa tuomio tuon toisen teon varaan ja samalla täytynyt petollisiin toimiin syyllistyminen voidaan tällöin katsoa raskauttavaksi tekijäksi tuomiota harkittaessa. Näin myös esim. Jean de Preux, "Protocol I - Article 46", Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols*, s. 565, kappale 1773.

³¹ Ks. esim. Geneven vuoden 1949 sopimusten I lisäpöytäkirjan (I AP) Art. 85(3)(f).

³² Kyseinen 18 artikla kuuluu seuraavasti:

”1. Jokaisen selkkauksen osapuolista tulee pyrkiä varmistamaan, että lääkintä- ja hengellinen henkilöstö sekä lääkintäyksiköt ja -kulkuneuvot ovat tunnistettavissa.

2. Jokaisen selkkauksen osapuolista tulee pyrkiä myös ottamaan käytäntöön ja toteuttamaan menetelmiä ja keinoja, joiden avulla tunnusmerkkiä ja tunnusmerkinantoa käyttävät lääkintäyksiköt ja -kulkuneuvot voidaan tunnistaa.

3. Miehitetyillä alueilla sekä alueilla, joilla taistelu on käynnissä tai saattaa alkaa, siviili- luontoisen lääkintä- ja hengellisen henkilöstön tulisi olla tunnistettavissa tunnusmerkistä ja heidän asemansa todistavasta henkilökortista.

4. Asianomaisen viranomaisen luvalla lääkintäyksiköt ja -kulkuneuvot on varustettava tunnusmerkillä. Tämän pöytäkirjan 22 artiklassa tarkoitetut alukset ja ilma-alukset merkitään toisen yleissopimuksen määräysten mukaisesti.

5. Tunnusmerkin lisäksi selkkauksen osapuolet voivat tämän pöytäkirjan I liitteen III luvun mukaisesti käyttää tunnusmerkinantoa lääkintäyksiköiden ja -kulkuneuvojen tunnistamiseksi. Poikkeuksellisesti, mainitussa luvussa tarkoitetuissa erikoistapauksissa, lääkintäkulkuneuvot voivat käyttää tunnusmerkinantoa näyttämättä tunnusmerkkiä.

6. Tämän artiklan 1 - 5 kappaleen määräyksiä sovelletaan tämän pöytäkirjan I liitteen I III luvun mukaisesti. Liitteen III luvussa yksinomaan lääkintäyksiköiden ja -kulkuneuvojen käyttöön tarkoitettua tunnusmerkinantoa ei saa käyttää mihinkään muuhun kuin mainitussa luvussa määriteltyjen lääkintäyksiköiden ja -kulkuneuvojen tunnistamiseen lukuunottamatta mainitussa luvussa tarkoitettuja poikkeustapauksia.

7. Tämä artikla ei oikeuta käyttämään tunnusmerkkiä rauhan aikana laajemmin kuin mitä ensimmäisen yleissopimuksen 44 artiklassa määrätään.

8. Yleissopimusten ja tämän pöytäkirjan määräyksiä tunnusmerkin käytöstä ja valvonnasta sekä sen väärinkäytön ehkäisemisestä ja estämisestä sovelletaan myös tunnusmerkinantoon.”

Kuten artiklassa viitataan, on sitä puolestaan tarkasteltava yhdessä saman lisäpöytäkirjan muiden artikloiden kuin myös vuoden 1949 Geneven yleissopimusten kanssa.

³³ Näin myös m. Bruno Zimmermann, ”Protocol I - Article 85”, Sandoz et al. eds., *Commentary to Additional Protocols*, ss. 998-999, kappaleissa 3494-3499.

³⁴ Iranin vallankumouksen jälkeen vuonna 1980 lakkautettiin Punaisen leijonan ja auringon yhteisö, jolla oli oikeus käyttää yleissopimuksen nojalla omaa tunnusmerkkiään. Käytännössä tunnustetut muut tunnusmerkit, kuten punainen Daavidin tähti, eivät ole yleissopimukseen perustuvia tunnusmerkkejä. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö niiden asema suojeltuna merkinä saata olla muodostunut käytännön ohella myös kansainvälisessä tapaoikeudessa.

³⁵ On kuitenkin huomattava, että tätä tunnusta voidaan käyttää muissakin aluksissa, jolle sen käyttöä ole selkkauksen osapuolten välisellä sopimuksella varattu yksinomaan lääkintäajoneuvon ja -aluksen tunnistamiseen.

³⁶ Määräyksen mahdollistavat myös tiettyjen kansallisten jaksolukujen varaamisen tätä tunnistamista varten.

³⁷ Ks. Kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa koskeva yleissopimus (SopS 92-93/1994) myöhempine täydennyksineen.

³⁸ Tällainen on esimerkiksi usein unohdettu Haagin vuoden 1907 IX yleissopimuksen, joka

koskee merisotavoimien toimittamaa pommittamista sodan aikana, 5 artiklan perustama suojatunnus, joka on suorakaiteen mallinen levy, joka on toista halkaisijaa myöten jaettu mustaan ja valkoiseen kolmioon. Tällä tunnuksella voidaan merkitä kyseisen artiklan mukaan: ”jumalanpalvelukseen, taiteen, tieteen ja hyväntekeväisyyden tyyssijoina olevia rakennuksia, historiallisia muistomerkkejä, sairaaloita ja sairasten tai haavoittuneiden kokoontumispaikkoja, sillä ehdolla, ettei niitä samalla käytetä sotilaalliseen tarkoitukseen.”

³⁹ Esim. merisodankäynnin kansainvälisoikeudellisia rajoituksia kartoittavassa asiantuntijaselvityksessä *San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea*, ed. by Louise Doswald-Beck (Cambridge 1995) luvun IV (Methods and Means of Warfare at Sea) alaosasto III käsittelee harhauttamista, sotajuonia ja sotapetosta seuraavasti:

”109. Military and auxiliary aircraft are prohibited at all times from feigning exempt, civilian or neutral status. 110. Ruses of war are permitted. Warships and auxiliary vessels, however, are prohibited from launching an attack whilst flying a false flag, and at all times from actively simulating the status of: (a) hospital ships, small coastal rescue craft or medical transports; (b) vessels on humanitarian missions; (c) passenger vessels carrying civilian passengers; (d) vessels protected by the United Nations flag; (e) vessels guaranteed safe conduct by prior agreement between the parties, including cartel vessels; (f) vessels entitled to be identified by the emblem of the red cross or red crescent; or (g) vessels engaged in transporting cultural property under special protection.

111. Perfidy is prohibited. Acts inviting the confidence of an adversary to lead it to believe that it is entitled to, or is obliged to accord, protection under the rules of international law applicable in armed conflict, with intent to betray that confidence, constitute perfidy. Perfidious acts include the launching of an attack while feigning: (a) exempt, civilian, neutral or protected United Nations status; (b) surrender or distress by, e.g., sending a distress signal or by the crew taking to life rafts.”

⁴⁰ Irakin ja Iranin sodan yhteydessä vuosina 1980-1988 Persianlahdella tapahtuneen ns. tankkerisodankäynnin yhteydessä tapahtuneesta harhauttamisesta ks. esim. George K. Walker, *The Tanker War 1980-88: Law and Policy*. International Law Studies, vol. 74, Naval War College (Newport, Rhode Island 2000) s. 618 sekä 424-429. Tämän aseellisen selkkauksen tankkerisodankäynnin osalta ei tunneta yhtään sotapetokseksi katsottavaa tapausta. Tarkastelu antaa kuitenkin hyvän kuvan toteutetusta harhauttamis- ja turvaamiskäytännöstä sekä tässä yhteydessä käydystä keskustelusta, olisiko siviilitankkereita tullut turvata hyökkäyksiltä asettamalla ne Yhdistyneiden Kansakuntien lipun alle.

⁴¹ Tästä vanhemmasta käytännöstä ks. esim. esimerkkejä teoksista H. A. Smith, *The Law and Custom of The Sea*, 3rd ed. (1959) ss. 115-116; Julian S. Corbett, *Naval Operations, vol. I* (New York 1920) s. 350; Oppenheim, op. cit., s. 509. Ks. m. Mary T. Hall, ”False Colors and Dummy Ships: The Use of Ruse in Naval Warfare”, *Naval War College Review*, Summer 1989, ss. 52-62, erit. ss. 54-55.

⁴² Artiklan neuvotteluhistoriasta ks. esim. George P. Politakis, op.cit., ss. 309-312. Politakis esittää mielenkiintoisen havainnon, jonka nojalla on todettava, että ilmeisestikään kyseisen merisotaa käsittelevän poikkeuksen perustana ei ollut muutaman valtion perinteisen näkemyksen ohella todennäköisesti ollenkaan vastaavaa kansainvälistapaikoidellista perustaa. Hän toteaa tutkimuksensa perusteella, että: ”... there are no generally recognized customary principles concerning the use of false flags, neutral or enemy, in naval warfare, op. cit. s. 310. Edelleen samalla sivulla alaviitteessä 91 hän toteaa, että poikkeuksen sää-

täminen ei perustunut perinpohjaiseen käytännön ja tietoisopin tutkimukseen ja, että siinä yhteydessä viitattu tavanomainen käytäntö viittaa vain sotalaivojen oikeuteen käyttää väärää lippua tietyissä tilanteissa. Artiklan soveltamisongelmana on ollut tiettyjen valtioiden halu pyrkiä sisällyttämään tämän oikeuden piiriin myös siviililaivat, jotka on raskaasti aseistettu mm. tuhoamaan petoksen avulla vastapuolen sukellusveneit. Tämä käytäntö johti maailmansodissa siihen, että myös siviilikauppalaivat valikoituivat kohteiksi, koska ei voitu varmistua siitä, että nämä eivät olisi raskaasti aseistettuja siviililaivoja. Esim. seitsemän tällä tavoin menetetyin sukellusvenetappion jälkeen Saksa päätyi julistamaan rajoittamattoman sukellusvenesodan kaikkia vastapuolen aluksia vastaan.

⁴³ Ks. esim. Oppenheim, op cit., s. 510. Lipun kansallisuudesta on esiintynyt ristiriitaisia tietoja. Merisotaa käsittelevissä esityksissä yleensä viitataan Japanin lippuun, mutta merisotahistoriallisissa esityksissä on myöhemmin alkanut esiintyä mainintoja Britannian lipusta. Jos Emdenin tarkoituksena oli antaa vaikutelma Britannian aluksesta HMS Yarmouthista lienee luonnollista olettaa, että kyse oli jälkimmäisestä lipusta. Epäselvyys voi osin johtua siitä, että saksalaiset sodan jälkeen ehdottomasti väittivät, ettei kyseistä menettelyä ollut tapahtunut. Englanninkielinen tutkimuskirjallisuus alkoi kuitenkin kallistua toiselle kannalle Julian Corbett:n teoksen *Naval Operations (History of the Great War based on Official Documents)*, vol. 1 (1920) ilmestymisen jälkeen. (Ks. main. teoksen s. 350). Ks. esim John Guttman, "The Swan of the East", *Military History Magazine*, December 1998, (eripainos). Kuitenkin oikeudellinen kirjallisuus, myös alkuperäislähteille rakentava, mainitsee systemaattisesti käytetyn lipun olleen Japanin lipun.

⁴⁴ Ks. läh. käytännöstä mm. C.J. Colombos, *International Law of the Sea*, 6th ed. 1967. Molemmat esimerkit sisältyvät myös saksalaiseen kommentaariin Dieter Fleck, ed., *Manual of International Humanitarian Law* (Oxford 1995), joka on saksalaisten käsikirjan ZDv 15/2 *Humanitäres Völkerrecht in bewaffneten Konflikten. Handbuch* 1992 sisältämien sääntöjen käännös ja laajennus laajemmaksi käsikirjaksi. Ks. s. 1017. Saksalaisen muutoin tarkan käsikirjan kuvailu Kormora-tapauksesta on jonkin verran suurpiirteinen ja epätarkka. Tarkempien yksityiskohtien osalta ks. esim. asiakirjoja Australian National Archives. Fact Sheet 111. *The Sinking of HMAS Sydney, November 1941* (Canberra 2003), <http://www.naa.gov.au/fsheets/fs111.html> sekä Parliament of Australia. Joint Standing Committee on Foreign Affairs, Defence and Trade. Complete Inquiry. *Report on the Loss of HMAS Sydney (1999)*. HMS Sydneyn upotus on Australian toistaiseksi vakavin sotaluksen menetys, jonka yksityiskohdat salattiin vuoteen 1957, jolloin teos G. Hermon Gill, *The Royal Australian Navy 1939-42, Vols. 1-2. The Official History of Australia in the War 1939-45*, Canberra 1957 ilmestyi. Koska historiateoksessa ei kyetty vastaamaan kaikkiin HMS Sydneyn tuhoutumiseen liittyviin kysymyksiin alkoi vuosien kuluessa ilmestyä erilaisia väitteitä (esim. Australian hallitusta epäiltiin totuuden salaamisesta, ja tapahtumasta alkoi liikkua erilaisia salaliittoteorioita) Australian puolustusministeri pyysi vuonna 1997 Parlamentin komiteaa selvittämään tapahtuman yksityiskohdat, jotka ovat luettavissa viitatussta komitean vuonna 2000 Parlamentille luovutetusta loppuraportista. Ks. erityisesti raportin ss. 27-123.

⁴⁵ Perusteena tälle on ollut tosiasiallinen mahdottomuus lentokoneiden tai muiden ilmalusten tunnusten muuttamiseen. Kun lento-ilmailun kehitys käy päällekkäin nykyisen humanitaarisen oikeuden sääntelyn kehittymisen kanssa, ei tällöin näiden välineiden osalta ole voinut muodostua omalaatuista historiallista omaa erillistä käytäntöään.

⁴⁶ Ks. main. teoksen s. 184. Tämän kohdan tarkennuksista kiitän VT Antti Lehmusjärveä häneltä saamistani erinomaisen tarkoista kommentaista.

⁴⁷ Edellyttäen, että Yhdistyneiden Kansakuntien joukot eivät aktiivisin toimin osallistu kyseiseen valtioidenväliseen aseelliseen selkkaukseen.

- ⁴⁸ Käsikirjan tämä säännöstö on muotoiltu tukeutuen Geneven sopimusten I lisäpöytäkirjan 37 artiklaan ja sen tarkoituksena on ollut selventää rajaa sellaisiin toimintoihin, jotka eivät täytä sotapetoksen tunnusmerkistöä, mutta jotka kuitenkin ovat valtioiden välisiin aseellisiin selkkauksiin sovellettavien oikeussäännösten vastaisia toimintoja. Esimerkkinä käsikirjan kommentaariosassa mainitaan sotalaivan mahdollisuus simuloida siviililaivan akustisia ja sähköisiä signaaleja.
- ⁴⁹ Ks. näistä lähemmin esim. George P. Politakis, op.cit., ss. 273-292. Kysymykseen liittyvistä oikeudellista ongelmista laajemmassa kontekstissa ks. esim. W.J. Fenrick, ”Legal Aspects of Targeting in the Law of Naval Warfare”, teoksessa *Annuaire canadien de Droit international* 1991 ss. 238-282. Ks. m. esim. suppeata tiivistelmää M.R.D. Foot, ”Ruses/Disinformation”, *Reader’s Companion to Military History*. Ks. m. Oppenheim, op.cit., ss. 468-471.
- ⁵⁰ Tälle kannalle asettuivat jo IMS:n sodankävijävaltioiden näkemykset sekä maailmansotien välinen tietoisoppi. Keskustelun ydinsisällön on esittänyt esim. kotimaisessa tietoisopissa Erik Castrén. Ks. Erik Castrén, *Ilmasota -kansainvälisoikeudellinen tutkimus I* (diss.) (Vammala 1938) s. 187-190.
- ⁵¹ Rajoitetun tilan vuoksi tässä yhteydessä on jouduttu rajamaan muiden *ad hoc*-perusteisten kansainvälisten sotarikostuomioistuinten tarkastelu tämän kirjoituksen ulkopuolelle.
- ⁵² Suomenkielisen käännöksen osalta ks. esim. *Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön rikosten määritelmien tulkintaohjeet – The Rome Statute of the International Criminal Court. Elements of Crimes*. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 1/2004, Helsinki 2004.
- ⁵³ Tämän syyksiluettavuuden osalta otetaan huomioon Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 30 ja 32 artiklojen välinen yhteys. ”Kielletyllä” tarkoitetaan laitonta. [Tulkintaohjeiden oma viite].
- ⁵⁴ Tämän syyksiluettavuuden osalta otetaan huomioon Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 30 ja 32 artiklojen välinen yhteys. ”Kielletyllä” tarkoitetaan laitonta. [Tulkintaohjeiden oma viite].
- ⁵⁵ Tämän syyksiluettavuuden osalta otetaan huomioon Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 30 ja 32 artiklojen välinen yhteys. Edellytystä ”olisi pitänyt tietää”, joka liittyy muihin 8 artiklan 2 kappaleen b)-kohdan vii alakohdassa tarkoitettuihin rikoksiin, ei sovelleta tähän rikokseen kieltojen vaihtelevan ja sääntelyllisen luonteen vuoksi. [Tulkintaohjeiden oma viite].
- ⁵⁶ ”Taistelutarkoituksella” tarkoitetaan tässä suoraan vihollisuuksiin liittyvää tarkoitusta, poislukien lääkintä-, uskonnollinen ja muu vastaava toiminta. [Tulkintaohjeiden oma viite].
- ⁵⁷ Tämän syyksiluettavuuden osalta otetaan huomioon Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 30 ja 32 artiklojen välinen yhteys. ”Kielletyllä” tarkoitetaan laitonta. [Tulkintaohjeiden oma viite].
- ⁵⁸ Periaatteessa on mahdollista että valtioiden kansallisissa lainsäädännöissä olisi mahdollista säätää teon tunnusmerkistö kattavammaxikin koskien omien kansalaisten toimintaa. Tällainen laajennus ei kuitenkaan laajenna kansainvälisoikeudellista velvoitetta ja aseta vastapuolen joukoille mitään kansainvälisoikeudellisia normeja tiukempia velvoitteita, elleivät nämä velvoitteet ole johdettavissa muista yleissopimusten artikloista.
- ⁵⁹ Vaatimus teon toteutumisesta vastaa valtiosopimustekstin määrittelyä ja ainakin kansainvälisen rikostuomioistuimen osalta poistaa keskustelun siitä, olisiko tekoa, jossa muut

edellytykset täyttyvät, mutta seuraamus jää esim. sattuman johdosta syntymättä, syytettävä sotapetoksena.

- ⁶⁰ Ks. *The United Nations War Crimes Commission. Law Reports of Trials of War Criminals*, Vol. IX (London 1949) ss. 90-93. Tapauslyhennelmä julkaistu myös teoksessa Marco Sassòli & Antoine A. Bouvier, *How Does Law Protect in War?*, ICRC (Geneve 1999) ss. 663-664, Case No. 66. Asian käsitellyt erityistuomioistuini toimi Dachausissa.
- ⁶¹ *Ibid.* s. 91. Asepuvut oli lähinnä saatu haltuun saaduista varastoista, mutta niiden joukossa oli myös sotavankileireiltä kahden syytetyt henkilön määräyksestä amerikkalaisilta sotavangeilta otettuja asepujuja. *Ibid.*
- ⁶² Kun pääsyytteet olivat kaatuneet todisteiden puutteeseen ilmeisesti sivukanteet asepujujen otosta ja avustuspakettien takavarikoinnista hylättiin myös maksimiin *de minimis non curat lex* –perustuen. *Ibid.* s. 94.
- Sen sijaan aiemmassa *Dutch-tapauksessa* (UNWCC No. 3271) syytteessä ollut saksalainen tuomittiin sotapetoksesta, kun hän oli Kuninkaallisen vuoristopoliisin asussa tunkeutunut Hollannin alueelle ja ryhtynyt täällä sotatoimiin neljän muun avustajan kanssa poistaen Saksan ja Hollannin välisen joen ylittävän rautatiesillan räjähteet, mikä mahdollisti saksalaisten joukkojen hyökkäyksen myös tätä kautta Hollannin alueelle. Ks. esim. *History of The United Nations War Crimes Commission and The Development of The Laws of War*, UNWCC (London 1948), Chapter XV. Committee I – The Examination of Cases And The Listing of War Criminals, (ix)-kohta Improper Wearing of Uniform As A Means of Deception, ss. 490-491.
- ⁶³ Ks. lähemmin tällä hetkellä vielä käynnissä olevaa kansainvälisen humanitaarisen tapoikeuden kartoitusta, jonka tulokset tullaan julkaisemaan tämän artikkelin julkaisun jälkeen kesällä vuonna 2005 julkaisussa Jean Maria Henckaerts & Louise Doswald-Beck, eds., *Customary International Humanitarian Law*, vols. I-II,1 & II,2 Cambridge University Press & International Committee of the Red Cross, ilmestyy 4-6/2005. Ks. läh. esim. Jean Maria Haenckerts, ”The ICRC Study on Customary Rules of the International Humanitarian Law”, www.icrc.org. [Toisen toimittajan nimi esiintyy eri lähteissä eri tavoin kirjoitettuna].
- ⁶⁴ Ks. H. Hagendorf. UNWCC, *LRTWC*, Vol. XIII, ss. 146-147. Ks. esim. m. Oppenheim, op. cit., s. 362, alav.1. Syyte perustui erityisesti Haagin maasotaohjesäännön 23 artiklan f –kohdan rikkomukseen (Genèven yleissopimuksen vastainen tunnusmerkin väärinkäyttö).
- ⁶⁵ Ks. esim. Christian de Wet, *Three Years War*, New York 1902, Chapter X, ”Fourhundred and Seventy English taken Prisoner at Reddersburg”. [saatavissa myös web-osoitteesta: www.pinetreeweb.com/dewet-chapter10.htm].
- ⁶⁶ Tunnetuin näistä on Goose Greenin taistelun yhteydessä sattunut tapahtuma, jossa osa argentiinalaissotilaista oli antautumassa (tai pyytäen neuvottelukosketusta antautuakseen) valkoisen lipun turvin. Antautumista vastaanottamaan lähteneet brittisotilaat joutuivat kuitenkin muiden argentiinalaissotilaiden tulituksen kohteiksi, jossa heistä kaatui kolme. Tämän kommentoinnista ks. esim. Robert D. Higgenbotham, ”Case Studies in the Law of Land Warfare II: The Campaign in the Falklands”, *64 Military Review*, October 1984 ss. 46-60, s. 53, joka mm. muistuttaa, että antautumisen vastaanottaminen ei edellytä sitä vastaanottavan tahon asettumista tulitukselle alttiiksi. Myös esim. Mantsinsaaren valtauksen yhteydessä sattui suomalaisille joukoille vastaavanlainen tapahtuma, jossa antautumista vastaanottamaan lähteneet kaksi suomalaista sotilasta saivat surmansa.
- ⁶⁷ Tästä on lukuisia esimerkkejä eri rintamilta, myös omista sodistamme. Yhtenä tarkastelutilanteena tässä yhteydessä on käytetty esim. Mantsinsaaren valtauksen yhteydessä

tapahtuneita tilanteita. Tiedot tapahtumien erityisolosuhteista on saatu akateemikko Jorma K. Miettiseltä vuonna 1992. Tältä osin on rajoitetun tilan vuoksi rajoitettava viittaamaan Juhani Loikkasen, Juhani K. Parkkarin ja Kari T. Takamaan Suomen Humanitaarisen ja Sotaoikeuden Seuran (SHOS) puitteissa eri maanpuolustusjärjestöille pitämiin sodan oikeussääntöjen perus- ja jatkokurssien aihetta käsitteleviin harjoitustapauksiin.

⁶⁸ Ks. esim. "Using Uniforms of Peacekeepers", teoksessa Marco Sassòli & Antoine A. Bouvier, op. cit., ss. 1141-1142, Case No. 156.

⁶⁹ Ks. esim. Human Rights Watch [HRW]: Iraq: Feigning Civilian Status Violates the Laws of War. 31.3.2003, <http://bbsnews.net/bw2003-04-01.html>. Ks. m. erit. HRW, Human Rights Testimony on Prosecuting Iraqi War Crimes. Prosecuting War Crimes. Statement by Tom Malinowski. Ks. m. Fake surrenders prove deadly, Associated Press 25.3.2003, <http://www.smh.com.au/articles/2003/03/24/104835447869.html>.

⁷⁰ Tom Malinowskin edellä viitatussa lausunnossa hän mm. kertoo Irakin sotilaiden tulittaneen mm. Nasyriah'ssa Punaisen Ristin tunnuksilla varustetusta sairaalarakennuksesta. (Vastaava menettely nousi esille myös Israelin armeijan piirittäessä Beirutin kaupunkia, jolloin PLO:n joukkoja oli sijoitettu mm. erääseen sairaalarakennukseen). Malinowski kertoo Irakin joukkojen myös hyödyntäneen siviilirakennuksia hyväkseen suojautuessaan hyökkäykseltä. Lausunto ei kuitenkaan sisällä tarkempia yksityiskohtia, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida oliko kyse selkeästi kielletystä menettelystä vai kaupunkisodankäyntiin liittyvistä ongelmista. Jälkimmäiseen liittyvistä kysymyksistä ks. esim. IHLRI, Conduct of Military Operations in Urban Areas, May 2004, osoitteessa <http://www.ihlresearch.org/iraq>. Ks. m. Anthony Dworkin, "Guerrilla War, "Deadly Deception", and Urban Combat", March 26, 2003, On the news, Crimes of War Project, osoitteessa <http://www.crimesofwar.org/print/onnews/iraq-guerrilla-print.html> sekä Stefan Lovgren, "Iraq Conflict: Following the "Laws of War"?", osoitteessa National Geographic News, http://news.nationalgeographic.com/news/2003/04/0404_030404_lawsofwar.html.

⁷¹ Näitä kysymyksiä on tarkoitus käsitellä myöhemmin tarkemmin erillisissä artikkeleissa.

⁷² Ks. kuitenkin esim. seuraavia oikeudellisia kysymyksiä käsitteleviä kirjoituksia Michael N. Schmitt, Heather A. Harrison Diniss, Thomas C. Wingfield, "Computers and War: The Legal Battlespace", Background Paper prepared for Informal High-Level Expert Meeting on Current Challenges to International Humanitarian Law, Cambridge, June 25-27, 2004, International Humanitarian Research Initiative; Michael N. Schmitt, "Wired Warfare: Computer Network Attack And Ius in Bello", *International Review of the Red Cross* (2002), No. 846, s. 365-398; Richard W. Aldrich, *Computer Crimes: Issues Surrounding The Establishment of An International Legal Cyberwar Regime*, INSS Occasional Paper N:o 32, April 2000, USAF Academy (Colorado 2000); Michael N. Schmitt, "Computer Network Attack and the Use of Force in International Law: Thoughts on a Normative Framework", *37 Columbia Journal of Transnational Law* (1999) ss. 885-937; William Church, "Information Warfare", *International Review of the Red Cross* (2000), No. 837, ss. 205-216; Richard W. Aldrich, *The International Legal Implications of Information Warfare*, IINS Occasional Paper No. 9, April 1996, USAF Academy (Colorado 1996). Ks. vaikutuksista myös esim. Peter J. Dombrowski, Eugene Gholz, Andrew L. Ross, *Military Transformation And The Defence Industry after Next: The Defence Industrial Implications of Network-Centric Warfare. Final Report, September 2002*. Strategic Research Department, Center for Naval Warfare Studies, U.S. Naval War College, (Newport 2002) sekä elektronista sivustoa Information Warfare Monitor, A Project of the Advanced Network Research Group, osoitteessa <http://www.infowar-monitor.net> sekä Roger C. Olander, Andrew S. Riddile, Peter A. Wilsor, *Strategic Information Warfare: A New Face of War*,

National Defence Research Institute, RAND, (Santa Monica, CA 1996). Analogia-avusta ks. esim. Giampiero Giacomello, Measuring "Digital Wars": Learning from Experience of Peace Research and Arms Control", *Infocon Magazine*, Issue One, October 2003, ss. 1-41, osoitteessa <http://www.iwar.org.uk/infocon/>.

Kotimaisesta asiaan liittyvästä kirjallisuudesta ks. esim. Aki Huhtinen, *Keinosota. Taistelu vastaanottajista* (Helsinki 2003); Aki-Mauri Huhtinen, *Näkyvä ja näkymätön kuri. Tieto, valta ja vaikuttaminen sotilasdiskurssissa*. (Helsinki 2001); Jari Rantapelkonen, *Psykologiset operaatiot. Propagandasta informaatio-operaatioihin*, MpKK, TaktL, julkaisusarja 1, Taktiikan tutkimuksia N:o 1/2002 (Helsinki 2002); sekä Mika Piironen, toim., *Verkkotaistelu 2020, Taustatutkimus Maavoimien Taistelun kuvat 2020 tutkimukseen*, MpKK, TaktL, julkaisusarja 2, N:o 2/2003 (Helsinki 2003).

Tietoyhteyksien mahdollisesta hyödyntämisestä terroristioperaatioiden suunnittelussa ks. esim. Timothy L. Thomas, "Al-Qaeda and the Internet. The Danger of Cyberplanning", *Parameters*, Spring 2003, ss. 112-123.

⁷³ Siinä mielessä tämä ei ole yllätys, että eri maiden puolustusvoimien räjähdysmäisesti kasvava erilaisten tietoverkkojen käyttö suorastaan "kutsuu" harhauttamistoiminnan ulottamista myös tälle alueelle entistä vahvemmin. Kysehän ei ole uudesta ilmiöstä sinänsä, mutta toiminnan merkitys ja vaikutusmahdollisuudet ovat kasvaneet tässä kontekstista siinä määrin, että on varsin perusteltua nostaa esiin kysymys, voidaanko puolustustoiminta tosiasiallisesti lamauttaa tieto- ja komentoverkkojen tehokkaan häirinnän avulla, niin että esim. strategiseen iskun torjuntaan liittyvän puolustustaistelun edellytykset tulevat lähes ylivoimaisiksi.

⁷⁴ Analogian avulla voidaan päätellä ainakin tämän toiminnan karkeita yleisiä rajoja esim. suojeltujen tunnusmerkkien väärinkäytön kieltojen soveltuvuuden osalta. Tarkempi yksityiskohtainen rajojen kartoittaminen edellyttää kuitenkin todennäköisesti oikeudellisen säätelyn täydentämistä esim. oman erityissopimuksensa tai ensin *code of conduct* -asiakirjan kautta.

⁷⁵ Kansainvälinen merenkulkujärjestö (*International Maritime Organisation (IMO)*), Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö (*International Civil Aviation Organisation (ICAO)*) sekä Kansainvälinen telekommunikaatiojärjestö (*International Telecommunications Union (ITU)*) antavat tällaisia tunnuksia, joilla tunnustensaajat voivat identifioida itsensä. Houkutus tällaisten tiedustelulla siepattujen tunnusten väärinkäyttöön saattaa olla joissakin tapauksissa suuri, sillä esim. Kosovon kriisin yhteydessä mm. liittovaltion sotilaat pyrkivät suojaamaan kuljetuksiaan kätkeytymällä pakolaisvirtojen sekaan käyttäen näitä ihmiskilpinä. Kyse on samasta ajatusmallista, vaikkakin eri yhteydessä toteutettuna. Riski näihin väärinkäyttöksiin lienee kuitenkin suurin merisodankäynnin alueella alan normiston osittaisen epäselvän tilanteen johdosta. Mahdolliset riskit vaikuttavat myös muihin pyrkimyksiin, joiden tavoitteena saattaa olla suojeltujen kohteiden suojan lisääminen sotilaallisin keinoin, mikä tosiasiallisesti johtaisi tällaisen kohteen muuttumiseen sotilaskohteeksi. Ks. esim. Michael Sirak, "US Navy seeks to revise laws of war on hospital ships", *Jane's Defence Weekly*, 27 August 2003, s. 2003.

Abstract**A RUSE OF WAR OR A PERFIDY? – OBSERVATIONS
RELATING TO PERMITTED AND PROHIBITED ACTION IN
INTERNATIONAL ARMED CONFLICT**

Law Lic., doktorandus Kari T. Takamaa

In inter-state armed conflicts questions relating to actions, which may be deemed to be at the borderline between the permitted and prohibited action, are often raised. The borderline between the acts of perfidy and ruses of war has been one of the traditional issues relating to that discussion. Even if these questions were for some time considered to fall mostly within the academic considerations, the recent armed conflicts have re-established that these considerations were premature. Actually, the discussion on these matters relates to legal and public considerations of actual acts enacted at the battlefields recently. Moreover, these issues were also maintained as important questions in different training centers of armed forces and it also has been maintained as a part of military training of conscripts and regular forces in Finland. Furthermore, the adoption of the statutes of recent ad hoc criminal tribunals (e.g., ICTY and ICRT) and the International Criminal Court (ICC) brought these issues back to the actual discussions on international criminal law and legal evaluation of acts enacted during different phases of crises and armed conflicts.

In this article the author first discusses the difference between the acts of illegal perfidy and legal ruses and thereafter reviews legal decisions and incidents relating to the issue. Also the document, containing elements of crime of the Statute of the International Criminal Court is considered in this connection. Thereafter, the differences between the legal rules regulating land, air and naval warfare are considered. The author raises certain problems relating to these differences and maintains, inter alia, that some special rules in naval warfare lack the reason and ratio for different regulation in present-day conflicts. Moreover, it is maintained that this discussion should be held in broader connection than what has been the traditional sphere of discussions on perfidy and legal ruses. Among those areas is the on-going discussion on the relation between the rules of international humanitarian law (IHL) and the doctrines and questions relating to information warfare (IWF).

Law Lic., doktorandus Kari T. Takamaa serves currently at the National Defence College as a legal advisor. His tasks include legal teaching, research and acting as a legal advisor to the Rector of the College. Mr. Takamaa is also a visiting lecturer and examiner, e.g., at the University of Helsinki and the University of Tampere. His special fields of research and teaching include issues of international law (especially international humanitarian law applicable in armed conflicts, arms control and disarmament, international criminal law and the peaceful settlement of international disputes) and national law relating to the crises legislation and the state of emergency.